

PROJEKTAS

"SĄMONINGOS TĒVYSTĒS AKADEMIJA – IEŠKOME GLOBĒJO!"

Projektas "Sąmoningos tėvystės akademija – ieškome globėjo!" (Projekto Nr.: 2020-1-PL01-KA204-082283) yra finansuojamas pagal Erasmus+ programą. Projektas globos tema padės plačiau informuoti visuomenę apie globą ir paskatins žmones apsvarstyti galimybę tapti globėjų šeima. Projektas padės formuoti teigiamas vertybes, kurios prisidės prie galimybių vaikams rasti saugius ir mylinčius namus.

Pavadinimas: Globa ir darbas su vaikais, turinčiais neigiamos ir traumuojančios patirties.

Turiny s

1. GLOBOS SITUACIJOS APIBŪDINIMAS ŠALYJE
 - 1.1. PORTUGALIJA
 - 1.2. LENKIJA
 - 1.3. LIETUVA
2. DAŽNIAUSI KLAUSIMAI, KURIE GALI KILTI GLOBĖJŲ ŠEIMOMS
3. KAIP GALIU RŪPINTIS SAVO GLOBOJAMU VAIKU IR JAM PADĖTI, JEI JIS TURI NEGALIĄ?

Portugalija

**1.Globos
situacijos
apibūdinimas
šalyje**

Vaikai pavojingose situacijose

Pavojingų situacijų tipologija

Pavojingose situacijose atsidūrę vaikai laikinai arba visiškai gali būti atskiriami ir (arba) paimami iš jų biologinės šeimos. 2021 metais 69727 vaikai buvo apsaugoti nuo susidariusių pavojingų situacijų. Situacijos skirstomos į: nepriežiūra, smurto poveikis, pavojingas elgesys vaikystėje ir jaunystėje, teisės į išsilavinimą pažeidimą (pvz. mokyklos nelankymas), netinkamas fizinis arba psichologinis elgesys, apleidimas, seksualinė prievarta, vaikų išnaudojimas. Reikėtų atkreipti dėmesį, kad vaikai galėjo patirti daugiau nei vieną pavojaus situaciją. (Comissão Nacional de Promoção dos Direitos e Proteção das Crianças e Jovens [CNPDPJ], 2022).

Vaikai buvo apgyvendinti kitoj aplinkoj dėl nepriežiūros (70 proc.). Nepriežiūra - tai šeimos priežiūros ir paramos trūkumas, vaikų švietimo ir sveikatos apleidimas, deviantinių auklėjimo modelių poveikis, rizikingas vaiko/paauglio elgesys. Po to pateikiamos įvairios situacijos (13 proc.), kurios apima laikiną šeimos paramos nebuvimą, deviantinį elgesį, apleidimą, nelydimus vaikus/jaunimą, našlaitystę, elgetavimą ir benamystę, įtariamąsias prekybos žmonėmis aukas ir vaikų išnaudojimą. Toliau šioje kategorijoje seka netinkamas psichologinis elgesys (11 proc.), smurto šeimoje poveikis, aktyvus vaiko atstūmimas, piktnaudžiavimas įgaliojimais, menkinimas ir pažeminimas, pastovus vaiko ignoravimas, grasinimai, socialinė atskirtis ir netinkamas fizinis elgesys (4 proc.). Paskutinei kategorijai priklauso seksualinės prievartos prieš vaikus atvejai (3 proc.) - žodinis ir (arba) fizinis seksualinės kalbos ar elgesio poveikis, seksualinis viliojimas, išprievartavimas, vaikų prostitucija ir pornografija. (Instituto da Segurança Social [ISS], 2022).

Portugalija

1. Globos situacijos apibūdinimas šalyje

Vaiko teisių apsaugos ir skatinimo priemonių tipologija

Kelios priemonės gali būti taikomos vykdant skatinimo ir apsaugos procesą, kuriuo siekiama:

- a) Padėti vaikams išvengti pavojingų situacijų.
- b) Sudaryti sąlygas, apsaugančias ir skatinančias vaiko saugumą, sveikatą, išsilavinimą, gerovę ir visapusišką vystymąsi.
- c) Užtikrinti fizinį ir psichinį vaikų ir jaunimo, nukentėjusių nuo bet kokio išnaudojimo ar smurto, atsigavimą.

Šios priemonės grindžiamos įgyvendinant veiksmus ir užduotis, parengtus kartu su vaiku, šeima ir kitais svarbiais subjektais ar šalimis, siekiant pašalinti pavojų ir atkurti šeimos pusiausvyrą bei stabilumą.

2021 m. paramą tėvams sudarė 85 proc. visų taikytų priemonių, po to sekė parama kitiems šeimos nariams (8,6 proc.), gyvenamųjų namų priežiūra (4,5 proc.), vaiko patikėjimas patikimam asmeniui (1,1 proc.), parama savarankiškam gyvenimui (0,4 proc.) ir globa (0,3 proc.) (CNPDPJC, 2022).

Bendras alternatyvios globos vaikų skaičius

2021 m. 8583 vaikai buvo globojami ne gimtuose namuose, o kituose gyvenamuose namuose, globėjų šeimose ir kt. (ISS, 2022).

Šalyje egzistuojančių globos ir (arba) stacionarios globos priemonių tipologija

2021 m. buvo 357 gyvenamieji globos namai, 154 globėjų šeimos ir 94 kiti įvairūs atvejai (gydymo bendruomenės, prieglaudos namai, gyvenamieji centrai, savarankiško gyvenimo butai, specialiojo ugdymo mokyklos ir daugybė kitų (ISS, 2022).

Globojamų vaikų skaičius

Iš 8583 vaikų 7277 vaikai (84,8 proc.) buvo prižiūrimi globos namuose, 1041 vaikas (12,1 proc.) buvo prižiūrimi įvairiais alternatyvios globos būdais (pav.: prieglaudos namuose, gyvenamuosiuose centruose, savarankiško gyvenimo butuose) ir 265 vaikai (3,1 proc.) buvo prižiūrimi globėjų šeimose. Palyginus su **2020** m. šis konkretus rodiklis išaugo 11 proc. (ISS, 2022).

Portugalija

1. Globos situacijos apibūdinimas šalyje

Globojami vaikai

Bendras globėjų šeimų, globojamų vaikų skaičius. Ypatingų vaikų charakteristikos

2021 m. 154 globėjų šeimos iš viso rūpinosi 265 vaikais, iš kurių 41 nutraukė globą (ISS, 2022).

Aptarsime 224 vaikus, kurie iki 2021 m. lapkričio 1 d. (paskutiniai turimi duomenys) vis dar buvo globojami, charakteristikas.

Iš viso buvo globojami 132 berniukai (59 proc.) ir 92 mergaitės (41 proc.) (ISS, 2022). Kalbant apie vaikų/jaunuolių amžių, pastebėta, kad globos įstaigose dažniausiai yra globojami jaunesnio amžiaus vaikai nuo 0 iki 5 metų ($n = 66$, 29,5 proc.), po jų seka jaunimas nuo 18 iki 20 metų ($n = 42$, 18,8 proc.), 15 iki 17 metų ($n = 39$, 17,4 proc.), 12 iki 14 metų ($n = 30$, 13,4 proc.), 6 iki 9 metų ($n = 22$, 9,8%), 10 iki 11 metų ($n = 17$, 7,6 proc.). Rečiausiai pasitaikė jaunimas nuo 21 metų ir vyresni ($n = 8$, 3,6 proc.) (ISS, 2022).

Švietimo situacija: 191 vaikai/jaunuoliai (85,3 proc.) lankė švietimo įstaigas (nuo vaikų darželio iki universiteto, įskaitant profesinį ugdymą ir specialųjį ugdymą), 20 vaikų (8,9 proc.) tarp 0 iki 17 metų nelankė mokyklos, o 13 jaunuolių (5,8 proc.) baigė mokyklą ir ieškojo darbo arba jau pradėjo dirbti (ISS, 2022).

Dažniausiai vaikai buvo apgyvendinti globos namuose dėl nepriežiūros (27 proc. atvejų susiję su priežiūros ir palydos trūkumu ir 11 proc. dėl sveikatos problemų ignoravimo). Nustatyta 7 proc. vaikų, patyrusių seksualinę prievartą (CNPDPJCJ, 2022).

Ypatingų vaikų charakteristikos

Iš 224 vaikų, kuriais rūpinasi globėjų šeimos, 88 vaikai turi kliniškai diagnozuotą trūkumą arba negalią (39,2 proc. iš visų prižiūrimų vaikų). Elgesio ir kognityvinės raidos požiūriu 22 vaikai turėjo elgesio problemų (9,8 proc.), 13 turėjo kliniškai diagnozuotą trūkumą (5,8 proc.), 26 turėjo kliniškai diagnozuotą negalią (11,6 proc.). Pastebėta fizinio išsivystymo problemų – 13 turėjo kliniškai diagnozuotą fizinį sutrikimą arba ligą (5,8 proc.) ir 13 turėjo kliniškai diagnozuotą fizinę negalią (5,8 proc.). Tik vienas vaikas turėjo kliniškai diagnozuotą psichinės sveikatos sutrikimą (0,4 proc.).

161 vaikas gavo psichologinę ar psichiatrinę pagalbą (71,9 proc. iš visų globojamų vaikų). Penkiasdešimt vaikų patyrė naudos iš nuolatinių psichologo konsultacijų (22,3 proc.), 41 vaikas (18,3 proc.) gavo naudos iš vaikų psichiatro konsultacijų ir 13 vaikų (5,8 proc.) gavo naudos iš abiejų tipų konsultacijų. Tačiau jos nebuvo nuolatinės. 38 vaikai (17 proc.) gavo naudos iš vaikų psichiatro, farmakoterapijos/vaistų. Likusieji vaikai ($n = 19$, 8,5 proc.) pasinaudojo kitomis specializuotomis medicininėmis paslaugomis (pavyzdžiui, vystymosi arba genetiniais tyrimais) (ISS, 2022).

Portugalija

**1. Globos
situacijos
apibūdinimas
šalyje**

Gyvenimo patirties projektai

Vaikai dalyvavo gyvenimo **patirties** projektuose. 217 iš 224 globojamų vaikų gavo naudos iš sukurto gyvenimo patirties projekto, o labiausiai dėmesio sulaukė gyvenimo savarankiškumo projektas, iš kurio naudą gavo 33,9 proc. Pasibaigus projektui vėl integruojamasi į biologinę ir branduolinę šeimą (24,1 proc.), vyksta įsivaikinimas (18,3 proc.), nuolatinė priežiūra globos įstaigose arba kiti su globa susiję atvejai (12,5 proc.), vaikų integracija į daugiavaikę šeimą (5,4 proc.) ir civilinis rėmimas (2,2 proc.) (ISS, 2022).

Globos trukmė

Pagal globos namuose praleistą laiką, 90 vaikų (40 proc.) buvo globojami šešerius ir daugiau metų, 43 vaikai (19 proc.) buvo globojami trumpiau nei vienerius metus, 35 vaikai (16 proc.) buvo globojami dvejus-trejus metus, 34 vaikai (15 proc.) buvo globojami vienerius metus, 22 vaikai (10 proc.) buvo globojami nuo ketverių iki penkerių metų (ISS, 2022).

Globos nutraukimas

2021 m. 41 vaikui buvo nutraukta/sustabdyta globa. Iš šių vaikų 12 grįžo pas savo biologinius tėvus, 11 persikėlė gyventi pas patikimą asmenį, šeimą arba mokytoją, 10 pateko į įtėvių šeimas per įvertinimo prieš įsivaikinimą laikotarpį, o aštuoni iš jų persikėlė iš globėjų šeimų ir pasirinko savarankišką gyvenimą (ISS, 2022).

Lenkija

Pavojingų situacijų tipologija

Pavojingos situacijos lemia laikiną arba visišką vaiko atskyrimą ir (arba) paėmimą iš jo biologinės šeimos. 2017 m. dažniausia pavojinga situacija buvo tėvų priklausomybė nuo narkotikų (41,7 proc.), bejėgiškumas globojant ir auklėjant (28,1 proc.), pusiau našlaitystė (7,3 proc.), kitokios situacijos (6,7 proc.), našlaitystė (4 proc.), smurtas šeimoje (3,8 proc.), bent vieno vaiko šeimoje negalia (2,9 proc.), ilgalaikė arba sunki bent vieno iš tėvų liga (2,8 proc.), vieno iš tėvų gyvenimas užsienyje darbo tikslais (2,2 proc.), netinkamos būsto sąlygos (0,3 proc.) ir skurdas (0,1 proc.) (Wise Europa, 2018).

Vaiko teisių apsaugos ir skatinimo priemonių tipologija

Stiprinant globos funkcijas šeimoje svarbų vaidmenį atlieka dienos pagalbos centrai. 2020 m. veikė 2725 centrai (2019 m. veikė 3164).

Šių centrų paslaugomis 2020 m. (priežiūra, specialistai, kiemo darbai, mišrios veiklos) pasinaudojo 87400 vaikų ir jaunuolių (2019 metais paslaugomis naudojos 111300 vaikų ir jaunuolių).

Be dienos pagalbos įstaigų kiti svarbūs paramos šeimai sistemos elementai buvo šeimos padėjėjai ir paramą teikiančios šeimos. 2020 m. buvo įdarbinta virš 3 800 šeimos padėjėjų ir buvo 67 paramą teikiančios šeimos (Lenkijos statistiniai duomenys, 2021).

Bendras alternatyvios globos vaikų skaičius

2021 m. alternatyvios globos įstaigose iš viso buvo 72300 vaikų.

Šalyje egzistuojančių globos ir (arba) stacionarios globos priemonių tipologija

2021 m. buvo 35915 globėjų šeimų, iš kurių 64,2 proc. sudarė giminystės ryšiais susijusios šeimos (t.y. kiti šeimos nariai, išskyrus tėvus), 29,9 proc. buvo neprofesionalios šeimos ir 5,9 proc. – profesionalios šeimos.

Iš viso buvo 724 šeiminiai vaikų globos namai (našlaičių prieglaudos) ir 1273 institucinės globos įstaigos. Institucinės globos įstaigos yra skirstomos į priežiūros ir švietimo įstaigas (777 socializacijos įstaigos, 219 šeimų įstaigos, 51 intervencinės įstaigos, 31 specializuotos ir gydomosios įstaigos ir 182 mišrių paslaugų įstaigos), 10 regioninės priežiūros ir gydymo įstaigų ir trys intervenciniai pasirengimo įvaikinimui centrai. (Lenkijos statistiniai duomenys, 2021).

Globojamų vaikų skaičius

2021 m. iš viso 56400 vaikų buvo globojami globėjų šeimose ir 15900 vaikų buvo globojami institucinėje globoje (Lenkijos statistiniai duomenys, 2021).

1. Globos situacijos apibūdinimas šalyje

Lenkija

Bendras globėjų šeimų, globojamų vaikų skaičius. Ypatingų vaikų charakteristikos

Yra dvi globos priežiūros formos: globa šeimoje (globėjų šeimos ir globos namai) ir institucinė globa.

2021 m. šeimos globos priežiūros srityje iš viso dirbo 35915 globėjų šeimų, kurios buvo suskirstytos į giminiškas (64,2 proc.), neprofesionalias (29,9 proc.) ir profesionalias paslaugas teikiančias šeimas (5,9 proc.). Šalyje iš viso veikė 724 globos namai.

Globėjų šeimos buvo sudarytos iš sutuoktinių porų ($n = 18\ 983$, 53 proc.) ir vienišų žmonių (16 932; 47 proc.). Dauguma žmonių yra 51–70 amžiaus (53,6 proc.). Globos namais rūpinosi 619 susituokusių porų (85 proc.) ir 105 vieniši žmonės (15 proc.), kurių amžius dažniausiai buvo nuo 41 iki 60 metų (78,5 proc.). Nors teisiškai galima globoti vaikus nuo 18 metų, 18–21 metų asmenys neglobojo nė vieno vaiko. Dauguma šeimų globojo vieną vaiką (72,6 proc.), 18 proc. globojo du vaikus, **5,5** proc. globojo tris vaikus ir 3,7 proc. globojo keturis arba daugiau vaikų.

72300 vaikų, visiškai ar iš dalies netekusių biologinės šeimos priežiūros, buvo globojami globos įstaigose. Iš viso 56400 buvo apgyvendinti globėjų šeimose, o 15900 – buvo institucinėje globoje. Palyginus su 2020 m. duomenimis, vaikų skaičius šioje pozicijoje padidėjo 1,1 proc.

Konkretūs skaičiai rodo situaciją apie globą šeimoje. Iš visų 56357 vaikų, 5108 buvo prižiūrimi globos namuose (9,1 proc.). Globėjų šeimose ir globos namuose dažniausiai buvo apgyvendinti vaikai nuo 7 iki 13 metų ($n = 19\ 518$, 34,6 proc.). Jaunesni nei vienerių metų buvo mažiausia globojamų šeimose vaikų grupė ($n = 892$, 1,6 proc.).

Beveik 17 proc. vaikų pirmą kartą buvo priimti į šeimyninę globą ($n = 9\ 664$).

Institucinės globos situacija. Iš viso veikia 1273 globos įstaigos, kurios apima ugdymo ir globos įstaigas (socializacijos centrai, šeimos centrai, intervenciniai centrai, specializuoti gydymo centrai, ir kitokių veiklų centrai), regioniniai priežiūros ir gydymo centrai ir intervenciniai pasirengimo įvaikinimui centrai.

Į šias įstaigas buvo integruotas 15931 asmuo. 14–17 metų vaikai sudarė pagrindinę grupę

($n = 7\ 154$, 44,9 proc.), po jų sekė 10–13 metų vaikai ($n = 4\ 018$, 25,2 proc.), vaikai nuo 7 iki 9 metų

($n = 1\ 577$, 9,9 proc.), suaugusieji nuo 18 metų ir vyresni, kurie tęsė mokslus ($n = 1\ 514$, 9,5 proc.), vaikai nuo 4 iki 6 metų ($n = 970$, 6,1 proc.), vaikai nuo 1 iki 3 metų (540; 3,4 proc.), o pačią mažiausią grupę sudarė vaikai iki 1 metų amžiaus ($n = 158$, 1 proc.) (Krokuvos statistikos biuras, 2022; Lenkijos statistiniai duomenys, 2021).

1. Globos situacijos apibūdinimas šalyje

Ypatingų vaikų charakteristikos

Šeimyninėje globoje maždaug 11 proc. vaikų ($n = 6\ 309$) buvo diagnozuota vidutinė ar sunki negalia. Našlaičiai sudarė 4,7 proc. ($n = 2\ 627$).

Institucinės globos įstaigose apie 12 proc. gyvenančių turėjo tam tikrą negalią (Statistical Office in Kraków, 2022).

Gyvenimo patirties projektai

2022 m. Žorų mieste globėjų šeimose gyveno 150 vaikų. Iš gyvenimo patirties projektuose dalyvavusių 16 vaikų apsisprendė gyventi savarankiškai, keturi vaikai buvo įvaikinti ir trys vaikai sugrįžo pas savo biologines šeimas.

Globos trukmė

Kiekviena įstaiga, organizuojanti globą, tvarko individualius statistinius duomenis apie vaikų buvimo globos įstaigoje trukmę.

2022 m. pabaigoje Žorų mieste globėjų šeimose gyveno 128 vaikai. Gyvenimo trukmė įvairi:

- 9 vaikai gyveno 3 mėnesius,
- 15 vaikų gyveno nuo 3 iki 6 mėnesių,
- 13 vaikų gyveno nuo 6 iki 12 mėnesių,
- 17 vaikų gyveno nuo 1 iki 2 metų,
- 12 vaikų gyveno nuo 2 iki 3 metų,
- 62 vaikai liko gyventi ilgiau nei 3 metus.

Globos nutraukimas

2021 m. šeimyninę globą paliko 6933 vaikai iki 18 metų: 31,3 proc. sugrįžo į savo biologines šeimas arba šeimą, iš kurios yra kilę, 18,6 proc. ($n = 1\ 292$) buvo įvaikinti, 27,5 proc. ($n = 1\ 905$) buvo apgyvendinti kitose globos šeimoje įstaigose, 13,1 proc. ($n = 909$) persikėlė gyventi į institucinę globos įstaigą, 0,6 proc. ($n = 39$) buvo perkelti į socialinės pagalbos namus. Daugiau duomenų gauti nepavyko.

Iš 3980 suaugusiųjų (vyresni nei 18 metų), kurie paliko globėjų šeimos namus, 2052 pradėjo savarankišką gyvenimą ir įkūrė savo namus (51,6 proc.), 174 sugrįžo į savo biologines šeimas arba šeimas, iš kurių kilo (4,4 proc.), 1485 paliko globos namus, bet nepradėjo savarankiško gyvenimo (37,3 proc.). Daugiau duomenų gauti nepavyko.

Iš institucinės globos 530 vaikų šią globą nutraukė dėl grįžimo į biologinę arba į kilmės šeimą (35,9 proc.), dėl persikėlimo į kitokias institucines globos įstaigas (25,4 proc.), dėl apgyvendinimo globos šeimoje (22,3 proc.) ir dėl įvaikinimo (7 proc.). Likusių duomenų nėra. Iš 2043 suaugusiųjų (vyresni nei 18 metų), kurie paliko įstaigas, 1104 pradėjo savarankišką gyvenimą ir įkūrė savo namus, o 721 sugrįžo į savo biologines arba kilmės šeimas. Kitų duomenų nėra (Krokvos statistikos biuras, 2022).

Lietuva

Pavojingų situacijų tipologija

Socialinės paramos šeimai informacinėje sistemoje (SPIS) 2021 m. buvo užregistruoti 2935 galimi smurto atvejai prieš vaikus. 2594 vaikai, įtariama, patyrė smurtą (tai sudaro 0,52 proc. visų Lietuvoje gyvenančių vaikų, $n = 497154$).

Palyginus su praėjusių metų duomenimis, padaugėjo smurto atvejų ir galimai smurtą patyrusių vaikų: užfiksuota 58 galimo smurto prieš vaikus atvejais ir 108 galimai nukentėjusiais vaikais daugiau.

2021 m. fizinis smurtas sudarė 55 proc. visų galimų smurto prieš vaikus atvejų ($n = 1619$ atvejai, $n = 1\,538$ vaikai). Iš 1619 fizinio smurto atvejų 8 proc. ($n = 124$ vaikai) buvo susiję su kūno bausmėmis, kurių metu galimai buvo sužaloti 123 vaikai.

Buvo užregistruoti 1561 smurto atvejis prieš 1384 berniukus ir 1374 smurto atvejai prieš 1210 mergaičių. Dažniausiai (39 proc.) buvo pranešama apie 10-14 amžiaus vaikus ($n = 1\,132$ atvejai, $n = 1\,004$ vaikai). Vaikai daugiausia patyrė smurtą nuo šeimos narių ($n = 1\,837$ atvejai, $n = 1\,609$ vaikai, 63 proc. visų smurto prieš vaikus atvejų). Ši tendencija ypač ryški aplaidumo atveju ($n = 855$ atvejai, $n = 710$ vaikai, t.y., 98 proc. visų aplaidumo atvejų) ir fizinio smurto ($n = 705$ atvejai, $n = 676$ vaikai, t.y., 44 proc. visų fizinio smurto) atvejų. Seksualinį smurtą dažniausiai vykdė atsitiktiniai asmenys – tokių atvejų buvo 174, ir nuo jų nukentėjo 165 vaikai (tai 73 proc. visų seksualinio smurto atvejų) (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2022).

Vaiko teisių apsaugos ir skatinimo priemonių tipologija

2018 m. buvo įsteigtos mobiliosios komandos (toliau MK), dirbančios vadovaujant Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai. MK dirba kartu su šeima ir (arba) vaiku. Nustačius, kad vaikui reikalinga apsauga (t.y., jei gresia tikras pavojus vaiko fiziniam ar psichiniam saugumui, sveikatai ar gyvybei, arba pavojus, galintis padaryti didelę žalą vaiko sveikatai), vaikas yra laikinai globojamas fizinio asmens šeimoje arba šeimynoje, arba vaikas yra laikinai apgyvendinamas fizinio asmens šeimoje.

**1. Globos
situacijos
apibūdinimas
šalyje**

Mobiliosios komandos teikia intensyvią paramą šeimoms jų namuose ar kitoje aplinkoje, kai dėl to susitariama su šeimomis. Šios komandos dažniausiai teikia informaciją ir motyvacinę paramą. 2021 m. MK motyvavo šeimas, skatindama šeimos narius priimti pagalbą ir keisti savo elgesį (8612 kartų) bei teikdama informaciją (8467 kartus).

Psichologai suteikė 4702 konsultacijas, kiti MK specialistai padėjo šeimoms ir (arba) vaikams įveikti krizę (4615 kartų), sukurti saugią aplinką vaikams (4613 kartų) ir lavinti tėvystės įgūdžius (4604 kartus).

2021 m. MK specialistai susitiko su šeimos nariais 12244 kartus šeimos gyvenamosiose vietose arba kitose vietose dažniau, susitikimų skaičius gerokai išaugo palyginus su praeitais metais (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2022).

Bendras alternatyvios globos vaikų skaičius

2021 m. alternatyvios globos įstaigose iš viso buvo 6296 vaikai (giminės globa, globos namai, gyvenamieji namai). Palyginus su praėjusiais metais, skaičius šiek tiek sumažėjo ($n = 6\ 818$) (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2022).

Šalyje esančių globos ir (arba) stacionarios globos priemonių tipologija

Alternatyvi vaikų globa organizuojama globėjų šeimose, globos centruose arba budinčių globėjų šeimose, socialinėse šeimose (šeimynose) ir bendruomeniniuose vaikų globos namuose.

Globėjų šeimos padeda suteikti natūralią šeimos aplinką. Šios šeimos gali globoti ne daugiau kaip tris vaikus, tačiau bendras vaikų skaičius šeimoje su savais vaikais negali būti didesnis nei šeši. Vaikų globos centre dirba budintys globotojai – tai profesionali vaikų globa, kurią pagal susitarimą tarp globos centro ir budinčio globotojo teikia budintis globotojas. Budintis globotojas – tai asmuo, atitinkantis Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse nustatytus reikalavimus būti globėju (rūpintoju). Šis asmuo turi dalyvauti globėjams ir įtėviams skirtuose mokymuose, globėjų konsultavimo kursuose. Norint užsiimti šia veikla turi būti pasirašyta bendradarbiavimo ir paslaugų teikimo sutartis su globos centru. Turėdamas sutartį budintis globėjas gali rūpintis socialinę riziką patiriančiais vaikais, su kuriais jo nesieja giminystės ryšiai, likusiais be tėvų globos arba konkrečiais sutartyje nustatytais atvejais teikti pagalbą vaiko tėvams, kad vaikas galėtų grįžti į šeimą. Budintis globotojas privalo turėti individualios veiklos pažymėjimą.

Globa šeimynoje – tai globos forma, kuri užtikrina šeimyninę aplinką. O juridinis asmuo (arba šeima) gali globoti keturis ar daugiau vaikų. Bendras vaikų skaičius šeimoje su savo vaikais negali būti didesnis nei aštuoni.

Institucinė globa arba bendruomeniniai vaikų namai – tai globos forma, kai vaikai apgyvendinami institucijoje.

Lietuva

Globojamų vaikų skaičius

2021 m. pabaigoje buvo 64 šeimos, globojo 279 vaikus. Praeitais metais 318 vaikų buvo apgyvendinti 62 šeimynose. Yra įsteigti 66 globos centrai. Vaikais, globojamais globos centruose, rūpinasi budintys globotojai. 2021 m. pabaigoje buvos sudaryta 219 aktyvių bendradarbiavimo ir paslaugų teikimo sutarčių tarp globos centrų ir budinčių globotojų (2019 m. – 201, o 2020 m. – 204 sutartys). 210 vaikų buvo apgyvendinti tokio tipo alternatyviose įstaigose (padidėjo palyginus su 2020 m., 2020 m. buvo apgyvendinti 198 vaikai).

Sumažėjo vaikų, kuriems taikoma institucinė vaikų priežiūra, skaičius. Vaikų globos institucijose 2021 m. buvo globojama 1390 vaikų (547 mergaitės ir 843 berniukai), tai sudarė 22 proc. globojamų vaikų (2019 m. – 1954 vaikai (26 proc.), 2020 m. – 1656 vaikai (24 proc.)).

2021 m. pabaigoje 1212 vaikų buvo globojami vaikų globos įstaigoje, o 178 vaikams buvo suteikta laikinoji globa (palyginus su praėjusiais metais skaičius sumažėjo: 2019 m. – 1660 vaikų buvo suteikta nuolatinė globa, 294 vaikams buvo suteikta laikinoji globa; 2020 m. buvo 1450 vaikų, kuriems suteikta nuolatinė globa ir 206 vaikai, kuriems suteikta laikinoji globa).

2021 metais 953 neteko tėvų globos (2019 m. – 1306 vaikai; 2020 – 877 vaikai), tačiau buvo 963 globos nustatymo atvejai (2019 m. – 1346; 2020 m. – 898), iš kurių laikinoji globa buvo nustatyta 921 kartą (2019 m. – 1312; 2020 m. – 864), o nuolatinė globa buvo nustatyta 42 kartus (34 kartus 2019 m., tiek pat 2020 m.).

2020 m. buvo globojami 4644 vaikai, o 2021 m. jų skaičius sumažėjo iki 4417 vaikų (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2022).

1. Globos situacijos apibūdinimas šalyje

Lietuva

Bendras globėjų šeimų, globojamų vaikų skaičius. Ypatingų vaikų charakteristikos

Yra keturios vaiko globos (rūpybos) formos: globa šeimoje, globa globos centre (kai vaiką prižiūri/globoja – budintis globotojas), globa šeimynoje ir globa institucijoje, bendruomeniniai vaikų globos namai. Vaiko globa gali būti laikinoji ir/ar nuolatinė.

2021 metų pabaigoje buvo 4417 globojamų vaikų (70 proc. vaikų buvo alternatyvioje globoje). Pastaraisiais metais pastebima tendencija, kad globojamų vaikų skaičius šeimose didėja (2020 m. šeimose buvo 4644 vaikai, t.y. 68 proc. vaikų, apgyvendintų ne namuose). 543 vaikams buvo nustatyta

laikinoji ir 3 874 vaikams – nuolatinė globa (rūpyba). Didžioji dalis globojamų vaikų buvo mergaitės ($n = 2\,314$, 52 proc.), daugiausiai buvo vyresnių nei 10 metų amžiaus vaikų ($n = 1\,590$, 36 proc.).

Kadangi giminaičiai gali globoti savo šeimos vaikus, 2858 vaikai (65 proc.) buvo globojami asmens iš jų biologinės šeimos, išskyrus tėvus, kas atitinka 3454 globėjus. 2019 metais giminaičiai globojo 3272 vaikus, o 2020 metais 3032 vaikai buvo apgyvendinti kitų šeimos narių namuose. (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2022).

Ypatingų vaikų charakteristikos

2021 m. iš 953 vaikų, netekusių tėvų globos, 42 vaikams nustatytas neįgalumas (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2022).

1. Globos situacijos apibūdinimas šalyje

Gyvenimo patirties projektai

Multidimensinė šeimos terapijos programa (toliau vadinama MDFT Programa) – tai visapusiška į šeimą orientuota elgesio keitimo programa jaunuoliams, kurių elgesys smarkiai skiriasi nuo įprastų amžiaus, kultūrinių ir etinių normų ir yra socialiai nepriimtinas, delinkventinis, agresyvus ir provokuojantis. Ši programa taip pat yra skirta vaikams ir jaunuoliams, turintiems emocinių sunkumų, arba tiems, kurie nepasiduoda poveikiui, taikomam bendrojo ugdymo aplinkoje. MDFT programos vykdymo trukmė prasidėjo nuo 2020 m. vasario 24 d. ir tęsėsi iki 2023 m. birželio 30 d.

Ši programa yra skirta 11–17 metų jaunuoliams, joje dalyvauja tėvai, nuolatiniai globėjai arba kiti teisėti atstovai.

MDFT programa rengia mokymus, pažintinius vizitus, konferencijas ir kitokius renginius. Kitas paramos formas teikia savivaldybės. Yra paslaugų, kurias teikia nevyriausybinės organizacijos ar kitos socialinėje sistemoje veikiančios įstaigos.

Globos trukmė

Vaiko globos trukmė gali trukti nuo 12 iki 18 mėnesių, ją nustato savivaldybės administracija valstybės vaiko teisių apsaugos tarnybos sprendimu arba ji yra nustatoma teismo sprendimu valstybinės vaiko teisių apsaugos tarnybos prašymu. 2021 metais bendras vaikų, globojamų institucinėse globos įstaigose, skaičius sumažėjo 2 proc.

Kita vertus, palyginus su 2020 m., padaugėjo 8,6 proc. vaikų, kuriems buvo suteikta laikinoji globa (rūpyba) (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2022).

Globos nutraukimas

Analizuojant pastarųjų trejų metų duomenis (nuo 2019 m. iki 2021 m.) pastebėta, kad vaikų, globojamų šeimoje, skaičius pastoviai didėja (daugiau nei 2 proc. 2020 m. ir 4 proc. 2019 m.) ir vaiko globa dažniausiai priskiriama globėjų šeimai, o ne įstaigai.

2021 m. padaugėjo pilnametystės sulaukusių arba išėjusių iš globos namų vaikų. Tačiau daugeliu atveju globa buvo nutraukta, nes vaikas sugrįžo pas savo tėvus. (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, 2022).

Ką reikia žinoti prieš pradedant globoti vaiką? Ypač jei jis yra patyręs aplaidumą, fizinį, psichologinį ar seksualinį smurtą?

Ankstesnė patirtis ir traumos poveikis

Dauguma globos namuose gyvenančių vaikų, palyginus su vaikais, gyvenančiais už jos ribų, yra susidūrę su sudėtingomis, pavojingomis ir sunkiomis situacijomis, kurios dažnai sukelia traumą. Pavojingose situacijose atsidūrę vaikai nuolat bijo, kad jų poreikiai nebus patenkinti. Jie nesuauga ir jų kūnas bei smegenys nesivysto taip, kaip vaikų, kurie gyvena patogioje aplinkoje. Jie linkę sutelkti savo energiją į juos supantį pavojų ir į tai, kaip jie gali išmokti susidoroti su baime ir nežinomybe (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family, 2019).

Ilgalaikis nepalankių situacijų poveikis turi įtakos jų vystymuisi dėl sukkelto toksinio streso.

Šis streso tipas yra susijęs su fiziniu ir psichologinio smurto, tėvų piktnaudžiavimo psichotropinėmis medžiagomis ir institucionalizavimo situacijomis, kurios sukelia baimę. Baimė gali priversti vaikus galvoti, kad jie turi sustingti, bėgti, muštis arba būti nuolankūs, kad išliktų saugūs. (Townsend, 2019). Jų smegenys užfiksuoja šią informaciją ir taiko ją visose gyvenimo situacijose, todėl vaikas gali pajusti pavojų ir jausti baimę, nors yra saugioje aplinkoje. (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family, 2019).

Taip pat būtina atsižvelgti į tai, ko vaikas galėjo pasimokyti iš ankstesnių santykių konteksto. Priešingai nei kiti, vaikai, kurie yra patyrę smurtą ir (arba) nepriežiūrą, kuria savo požiūrį į santykius, ir tikisi patenkinti savo emocinius poreikius žlugdančių ir disfunkcinių santykių bei kenksmingos aplinkos sąlygomis. Tai dažnai reiškia, kad jie galėjo būti skriaudžiami arba patyrę išnaudojimą iš artimųjų ir dėl to jie įgyja (dažnai netinkamų) įveikos mechanizmų ir strategijų, kad galėtų išvengti smurto ir apsisaugoti tiek fiziškai, tiek psichologiškai (Kelly, 2017).

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Patirtos traumos pasekmės – fizinės, kognityvinės, psichologinės ir vystymosi pasekmės

Dėl patiriamo streso ir traumos bei nuolatinio baimės jausmo vaikams gali būti sunku užmigti, valgyti, susikaupti, atkreipti dėmesį ir atlikti paprastas užduotis. Jie gali patirti didelius pykčio priepuolius ir protrūkius, gali užsisklęsti savyje ir dažnai net pradėti muštis. Jie taip elgiasi, nes jų smegenys ir kūnas greičiau reaguoja į baimę dėl nuolatinės budrumo būsenos. Jiems yra sunku „išjungti“ smegenis, pailsinti kūną ir smegenis. Dėl to vaikui būna sunku užmigti, mokytis ir žaisti. Tokį elgesį vaikas išmoko iš savo ankstesnės patirties, kuri padeda jam apsisaugoti, kai jis būna išsigandęs. (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family, 2019).

Svarbu nepamiršti, kad toks elgesys buvo būdas jūsų vaikui susidoroti su situacijomis. Tai buvo mechanizmai, padedantys jam išlikti saugiam. Kartais vaikas gali nesuvokti, kad jis yra saugus, vis dar gali jausti baimę ir neigiamai žiūrėti į globėjus bei kitus asmenis. Tai gali sukelti jausmą, kad vaikas elgiasi „netinkamai“ arba tyčia būna blogas. Labai svarbu atsižvelgti į nepalankias situacijas su kuriomis vaikas susidūrė, ir turint šių žinių, galima lengviau padėti vaikui. (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family, 2019; Kelly, 2017). Žinių trūkumas gali priversti jus, globėją, manyti, kad esate netinkamas, kad kenkiate ar nesugebate rūpintis globojamu vaiku ir valdyti jo sudėtingo elgesio, o tai gali sukelti didelį nusivylimą ir užsisklendimą (Kelly, 2017).

Be šių būdingų elgesio bruožų, traumą patyrusiems vaikams gali pasireikšti kai kurie sunkesni sutrikimai, gali kilti problemų. Pavyzdžiui, aktyvumo ir dėmesio sutrikimas (ADHD), mokymosi sunkumai, agresijos ar pykčio problemos, depresija, miego sutrikimai, nerimas ir nervingumas, atsiskyrimas, asocialus elgesys ir prieraišumo sutrikimai (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family, 2019; Kelly, 2017).

Kokie yra dažniausiai iššūkiai, kurių aš (globėjas) galiu tikėtis globodamas vaiką?

Kai vaikai patenka į naujus namus ar šeimą, jie gali demonstruoti tam tikrą elgesį ir pasižymėti tam tikromis savybėmis, kurios daugeliui globėjų gali sukelti sunkumų. Kai kurios iš jų susijusios su informacijos trūkumu apie vaiko praeitį ir jo išgyvenimus (Kelly, 2017). Tokiose situacijose globėjams yra sunku suprasti vaiko elgesį, nes jie neturi informacijos apie jo ankstesnę neigiamą patirtį. Tai yra iššūkis, susijęs su sudėtingo vaiko elgesio valdymu, kuris dažniausiai kyla dėl prieraišumo sutrikimų ir praeityje patirtų traumų (Schofield & Beek, 2014). Kitas sunkumas, su kuriuo gali susidurti globėjai, yra susijęs su iššūkius sukeliančių veiksnių atpažinimu, dėl kurių gali kilti jausmas, kad jūsų globojamo vaiko elgesys yra neįprastas ir nesuprantamas ir dėl to jūs negalėsite jo pakeisti (Kelly, 2017).

Dar vienas dažnas iššūkis yra bejėgiškumo jausmas padedant vaikui ir valdant jo elgesį bei jausmus, dėl kurio galite pradėti galvoti, kad nesate tinkamas rūpintis vaiku. Galima patirti nusivylimo ir nežinomybės jausmus dėl vaiko elgesio. Atsiradus šiems jausmams, gali kilti abejonių. Nedidelis atstumas tarp globėjo ir vaiko, dėl to vaikas savo poreikius pradeda signalizuoti reikliau, skubiau ir neramiau – dėl to susidaro neigiamas vaiko ir globėjo santykių ratas ir atsiranda ambivalentiški prisirišimo modeliai (Kelly, 2017).

Šie įvykiai gali apsunkinti globos procesą, todėl jūs – globėjas, visada turėtumėte stengtis surinkti kuo daugiau informacijos apie globojamą vaiką, taip pat stengtis analizuoti situaciją iš vaiko perspektyvos ir pripažinti, kad jūsų vaikas išgyveno sunkesnes ir sudėtingesnes situacijas bei patirtis nei dauguma vaikų (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family 2019; Schofield & Beek, 2014).

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Kokie yra dažniausiai iššūkiai, su kuriais gali susidurti mano globojamas vaikas, prisitaikydamas prie naujos globėjų šeimos/globėjo?

Vaikai apgyvendinami naujose globos šeimose susiduria su sunkumais. Kai kurie iš jų susiję su ankstesnio smurto ir (arba) nepriežiūros poveikiu ir pasekmėmis. Pavyzdžiui, potrauminio streso sutrikimas (PTSS), depresija, nerimas, menkas emocijų reguliavimas, eksternalizuojantis/deviantinis elgesys (pavyzdžiui – protrūkiai, agresija, melavimas, vagystė ir narkotikų vartojimas) ir kitokie sutrikimai bei negalios (pavyzdžiui, ADHD) (American Academy of Pediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family, 2019; Kelly, 2017).

Gali atsirasti bendras pasipriešinimas ir nepasitikėjimas jums – naujuoju globėju. Vaikai gali jaustis nesaugūs ir bijoti nespėjamo jūsų (globėjo) elgesio (American Academy of Pediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family, 2019). Tai susiję su neigiamais lūkesčiais, siejamais su būsimais globėjais dėl ankstesniuose santykiuose su biologine šeima įgytos patirties (Kelly, 2017; Schofield & Beek, 2014).

Vaikai gali bijoti, kad juos paliksite arba nubausite už nepageidaujamą elgesį (Kelly, 2017).

Persikėlimas pas globėjus gali būti sudėtingas, nes tai reiškia atskyrimą nuo biologinės šeimos, todėl tai gali būti vaiką traumuojantis įvykis (Mitchell, 2016).

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Kaip galiu užtikrinti kuo geriausią globojamo (-ų) vaiko (-ų) priežiūrą?

Kituose skyreliuose pateiksime šiek tiek informacijos apie globojamų vaikų elgesį ir iššūkius, pasiūlysime praktinių užsiėmimų ir pratimų, kuriuos galėsite atlikti kartu su vaiku, kad gebėtumėte lengviau valdyti sudėtingą elgesį ir skatinti vaiko vystymąsi. Šie pratimai pagrįsti ankstesniais tyrimais, atliktais su globotiniais.

Būti informuotiems ir siekti daugiau žinių apie būdus, kuriais galite padėti vaikui įveikti ankstesnes traumas, yra puiki galimybė pradėti teikti prasmingą, naudingą ir tinkamą priežiūrą.

Kaip galiu padėti globojamam vaikui persikelti į naujus namus/šeimą?

Traumą patyrę vaikai sunkiai išgyvena pokyčius ir persikėlimą gyventi pas globėjus. Todėl persikėlimas vaikui gali kelti stresą (Mitchell, 2016).

Kai vaikai pradeda gyventi naujoje šeimoje, iš pradžių jie atrodo ramūs ir nerodo daug emocijų. Šeimos tai gali laikyti geru ženklu, nes vaikas yra ramus ir patenkintas, tačiau, priešingai, tai gali reikšti, kad vaikas labai nerimauja, jaudinasi ir nėra tikras dėl naujos šeimos (American Academy of Pediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family, 2019).

Tikėtina, kad šiuo laikotarpiu vaikas stengiasi išmokti naujos namų tvarkos ir taisyklių ir gali save saugoti dėl ankstesnės bauginančios ir traumuojančios patirties su kitais globėjais, taip pat bando išgyventi kitas netektis (pavyzdžiui, biologinės šeimos narių ar kitų svarbių žmonių) savo gyvenime. (American Academy of Pediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family, 2019; Mitchell, 2016).

Kaip galiu padėti savo globotiniui sklandžiau ir lengviau pereiti į savo šeimą?

Ką turėčiau daryti kasdien? Keletas klausimų, su kuriais globėjai susiduria. Pirmiausia turite pasirūpinti, kad vaikas naujoje aplinkoje jaustųsi saugus ir ramus, tai galite padaryti kasdien vykdydami šias veiklas:

- Kalbėdami su vaiku ir jam paaiškindami, kad vyksta pokyčiai, nesvarbu ar jie geri, ar blogi, ir kad visada būsite šalia, jei jam prireiks jūsų pagalbos.
- Leisti vaikui turėti „pereinamo laikotarpio“ ar „paguodos“ daiktus (nuotraukas, apklotą, pliušinį žaislą), tai gali padėti vaikui jaustis saugiam ir paguostam.
- Aprodymas vaikui visas naujų namų erdves gali padėti vaikui jaustis patogiau ir laisviau, taip pat leisti jam pajauti, kad jis turi savo vietą.
- Duoti vaikui šiek tiek laiko prisitaikyti prie naujos aplinkos ir šeimos, nuraminti jį ir padėti jam jaustis patogiai. Pasakyti, kad jis gali skirti tiek laiko, kiek jam reikia, gali paklausti visko, kas susiję su naujaisiais namais, šeima, atitinkamomis taisyklėmis bei teisėmis.

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Kaip galiu padėti vaikui pasitikėti manimi - globėju?

Norint užtikrinti pasitikėjimą, reikia apsvarstyti, ko vaikas tikisi iš suaugusiųjų ir kaip jūs, globėjas arba rūpintojas, galite parodyti, kad jo nepaliksite ir nenuskriausite. Tai galima padaryti atkreipiant dėmesį į vaiko poreikius, signalus ir elgesį bei demonstruojant (žodžiu ir ne žodžiu), kad vaikas gali patenkinti šiuos poreikius. Tai suteikia vaikams stiprų saugumo ir svarbos jums jausmą, moko juos, kad jie gali būti savarankiški, o vėliau prireikus grįžti pagalbos ir paramos. Tai padeda vaikams suprasti, kad kitais žmonėmis galima pasitikėti. Ankstesnė patirtis galėjo juos išmokyti, kad jei jiems reikės pagalbos, jie sulauks neprognozuojamo pykčio arba gąsdinančios agresijos. Todėl išreikšdami savo poreikius, jie gali jausti baimę, paniką, sumišimą ir bejėgiškumą (Schofield & Beek, 2014).

Kaip globėjas arba tėvas turite būti ne tik fiziškai, bet ir emociškai prieinamas ir supratingas.

Padėti vaikams jums pasitikėti galima rodant prieinamumą tokiu būdu, kuris yra patogus ir priimtinas kiekvienam vaikui, pavyzdžiui, žinant kada prieiti arčiau, o kada suteikti jiems erdvės ir leisti žengti pirmą žingsnį. Vertėtų apmąstyti „lanksčias teorijas“ apie priežastis, dėl kurių vaikas taip elgiasi. Pavyzdžiui, jeigu vaiką ištinka pykčio priepuolis, ar jis galėjo būti sukeltas patirties? Blogos dienos darželyje? O gal abiejų? Tai gali padėti nustatyti vaiko elgesį, taip pat pateikti skirtingus požiūrius, kaip derėtų elgtis. Jei taip darysite, vaikai suvoks, kad jų poreikiai bus šiltai ir nuolat tenkinami ir kad jie gali pasitikėti jums kaip saugumo ir globos teikėju (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family, 2019; Beek & Schofield, 2014; Schofield & Beek, 2014).

Kaip veiksmingai išmokyti vaiką pasitikėti manimi? Ką turėčiau ar galiu daryti kasdien?

Klausimai, kurie dažnai kyla globėjams arba rūpintojams. Atsakydami į juos, pateikiame keletą konkrečių strategijų, kurias galite pritaikyti ir įtraukti į savo kasdienę priežiūros rutiną, kad sustiprintumėte vaiko pasitikėjimą jums. Galite:

- Sukurti nuspėjamą dienotvarkę (pavyzdžiui, paskirti laiką, kada valgyti, miegoti ir keltis). Ši dienotvarkė turėtų būti aiški vaikui ir iš anksto su juo aptarta.
- Žymėti įvykius kalendoriuje arba paveikslėlių diagramoje, kad vaikas galėtų juos nuspėti ir numatyti.
- Kai vaikas yra ypač pažeidžiamas (pavyzdžiui, serga, liūdi, prislėgtas arba pavargęs), pasirūpinkite, kad jis jaustų ypatingą jūsų globą ir rūpestį. Pavyzdžiui, galite pagaminti jo mėgstamiausią maistą arba ilgiau su juo žaisti.
- Suteikite žodinę ir nežodinę paramą saugiam vaiko savęs pažinimui. Pavyzdžiui, kai vaikas dėlioja dėlionę ar atlieką kitą užduotį, pagirkite jį už tai, kad jam gerai sekasi, ir pasakykite, kad esate pasirėngę padėti, jei prireiktų pagalbos,

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

- Pasistenkite kuo skubiau reaguoti į vaiko signalus, kuriais jis prašo pagalbos, paguodos ar nuraminimo. Jei mažesni vaikai rodo, kad yra sutrikę, pasistenkite kuo greičiau juos pakelti arba nuraminti sakydami: „Aš čia pat, kuo tau galiu padėti?“. Vyresniems vaikams, jei negalite iš karto sureaguoti, pasakykite, kad greitai baigsite tai, ką darote, ir tuoj pat ateisite jiems padėti.
- Prisitaikykite prie vaiko ženklų ir signalų. Jūsų atsakas turėtų sutapti su vaiko signalu. Pavyzdžiui, jeigu vaikas yra prislėgtas, turėtumėte kuo skubiau jį paguosti, tačiau jeigu vaikui reikia pagalbos ruošiant namų darbus ir jis jaučia nusivylimą, galite jam padėti, kartu suteikdami galimybę pabandyti pačiam. (AAP & Dave Thomas Foundation for Adoption, 2019; Beek & Schofield, 2014; Schofield & Beek, 2014).

Apsvarstykite keletą strategijų, kaip elgtis, kai jūs esate atskirai nuo vaiko. Siūlome keletą pavyzdžių:

- Stenkitės atsargiai elgtis atsiskyrimo metu. Kai kurie vaikai reaguoja blogai į išsiskyrimus su globėjais, kai santykiai jau yra susiformavę. Tokias situacijas galite bandyti tvarkyti iš anksto pateikdami informaciją, kodėl tai vyksta, kiek laiko būsite atskirai, aiškiai pasisveikindami ir atsisveikindami.
- Užtikrinkite, kad vaikas gali visada su jumis susisiekti, kai esate atskirai.
- Leisti vaikui su savimi iš namų į mokyklą ar kitą vietą pasiimti nedidelį, nusiramintą ir paguodą suteikiantį daiktą (pavyzdžiui, pliušinį žaisliuką) arba nuotrauką.
- Vyresniems vaikams galite rašyti žinutes arba skambinti jiems telefonu ir pasakyti, kad apie juos galvojate.
- Galite padėti nedidelę staigmenėlę (saldainį arba žaislą) ant vaiko lovos, kai esate atskirai (pavyzdžiui, reikia vaikui eiti į mokyklą). O kai jis grįš namo, pasakykite, kad tai padarėte, nes visą dieną apie jį galvojote.

(American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family (2019); Beek & Schofield (2014); Schofield & Beek (2014)).

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Kaip galiu padėti vaikui valdyti jo jausmus?

Norint padėti globojamam vaikui suprasti, reikšti ir tinkamai valdyti savo jausmus, turite būti jautrus ir lanksčiai galvoti apie tai, ką vaikas gali galvoti ir jausti, ir kaip galite tai tinkamai pateikti vaikui. Tinkamai pritaikius šią strategiją, vaikas išmoks galvoti apie savo ir kitų žmonių mintis, idėjas jausmus bei juos vertinti. Ši strategija padeda vaikams apmąstyti, valdyti ir reguliuoti savo jausmus, o tai padeda jiems valdyti ir kontroliuoti savo elgesį. (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family, 2019; Beek & Schofield, 2014; Schofield & Beek, 2014).

Vaikai, anksčiau patyrę nelaimės, smurtą ar nepriežiūrą, galėjo neturėti galimybės suprasti, kad globėjai pripažintų jų mintis ir jausmus. Jie galėjo atsidurti tokiose situacijose, kai niekas negalėjo jiems padėti susidoroti su tokiais jausmais (pyktis, neviltis, baimė ar panika) arba patys globėjai nesugebėjo valdyti ir reguliuoti savo jausmų. Be to, kiti globėjai galėjo neigti ir atstumti vaiko reiškiamus jausmus, dėl to vaikas galėjo likti sutrikęs. Visos šios situacijos reiškia, kad vaikas neturėjo galimybės saugioje aplinkoje išmokti reikšti ir valdyti savo jausmus (Schofield & Beek, 2014).

Neturėdami saugaus, globojančio ir patikimo suaugusiojo, kuris padėtų valdyti jausmus, vaikai gali įgyti netinkamų įveikos mechanizmų. Tai reiškia, kad vaikas gali per daug reikšti savo jausmus, naudoti juos kitiems žmonėms kontroliuoti, atsiriboti nuo jausmų reiškimo arba net neigti, kad jausmai egzistuoja. Šias strategijas yra sunku valdyti globėjų šeimoje, kur apie jausmus reikia kalbėti atvirai ir juos reguliuoti, kad santykiuose įsitvirtintų pasitikėjimas (Schofield & Beek, 2014).

Kaip padėti vaikui jausti, kad jo jausmai yra suprantami? Kaip galiu padėti jam arba jai tuos jausmus valdyti? Ką turėčiau ar galėčiau daryti kasdien? Norint atsakyti į šiuos klausimus, į kasdienę priežiūros rutiną galite įtraukti keletą konkrečių strategijų, kurios padėtų vaikui valdyti jausmus.

- Vengti situacijų, kurios gali sukelti vaikui sumišimą ir nerimą, iš anksto jas numatyti (jei įmanoma).
- Rodyti susidomėjimą vaiko mintimis ir jausmais taip, kad vaikui būtų jauku.
- Į savo kasdieninį gyvenimą įtraukite bendrų ir mėgstamų veiklų ir aptarkite, kaip jūs ir vaikas jautėtės jas atlikdami.
- Raginkite vaiką pagalvoti prieš reaguodami į situacijas.
- Padėkite vaikui atsigauti po jausmų kontrolės praradimo ir pagirkite jį už tai.
- Kalbėkite ir aptarkite savo jausmus kasdienėse situacijose, pavyzdžiui: „Šiandien man buvo gera diena darbe ir aš jaučiuosi laimingas, o kaip tu?“
- Aptarkite su vaiku skirtingus ir laikui bėgant besikeičiančius jausmus, kad jis žinotų, jog šie jausmai yra normalūs (AAP, Dave Thomas Foundation for Adoption, 2019; Beek & Schofield; 2014 ; Schofield & Beek (2014)).

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Kaip galiu padėti vaikui stiprinti jo savivertę?

Kad sustiprintumėte vaiko savivertę, turite jį priimti ir parodyti, kad jis yra besąlygiškai priimamas ir vertinamas toks, koks yra, nepaisant jo silpnybių ir stiprybių. Tai yra teigiamos savivertės pagrindas, kad vaikas jaustųsi ir sužinotų, jog yra vertas meilės, pagalbos ir palaikymo, kad jis gali įveikti sunkumus ir nesėkmes (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family, 2019; Beek & Schofield, 2014; Schofield & Beek, 2014).

Tai turi būti pagrįsta įvairia ankstesne su vaiku dirbta patirtimi, todėl vaikas turi pasitikėti globėju ir mokytis gebėti valdyti jausmus, tikėti globėjo ketinimais ir jausmais (pagyrimais, rūpesčiu, meile). Dauguma vaikų, patekusių į alternatyvios globos įstaigas, jaučiasi nieko verti ir pasižymi itin žema saviverte dėl ankstesnės tėvų ir globėjų patirties. Jiems trūko šilumos ir pripažinimo, arba jie suvokė, kad neigiama patirtis yra jų atsakomybė ir kad jie nusipelno tik bausmės ir atstūmimo. Tokią patirtį turintiems vaikams sunku su pasitikėjimu žvelgti į situacijas ir išgyvenimus. Jie gali net nesuvokti, kad gali būti tiek geri, tiek blogi, tačiau branginami ir priimami žmonių, kurie jais rūpinasi. (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family, 2019; Schofield & Beek, 2014). Kai vaikai pradeda tikėti, kad jie negali būti geri, nusprendžia, kad jiems reikės būti blogiausiais, todėl susidaro neigiamas ciklas, kai vaikas tikisi, kad elgdamasis agresyviai ar blogai bus atstumtas ir paliktas, pats įsitraukia į situacijas, kurios gali sukelti tokias pasekmes (Schofield & Beek, 2014).

Šios strategijos tikslas – globėjas turi padėti vaikui jaustis priimtam, kartu keisti elgesį, kuris galėjo būti nepriimtinas kitiems.

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Kaip galiu padėti vaikui geriau vertinti save? Kaip galiu padėti jam palankiau save vertinti? Ką turėčiau ar galiu daryti kasdien?' Tai keletas klausimų, kurie dažnai kyla globėjams arba rūpintojams. Pateikiame keletą konkrečių strategijų, kurias galite pritaikyti ir įtraukti į savo kasdienę priežiūros rutiną, kad sustiprintumėte globotinių pasitikėjimą savimi.

Siūlome:

- Pagirti vaiką už atliktas užduotes ir pareigas.
- Duoti žaislų ir žaidimų, kurie suteikia pasitikėjimo savimi jausmą.
- Kalbėkite su vaiku pozityviai. Pavyzdžiui, sakykite: „Stipriai laikyk puodelį. Puiku, šaunuolis“, nesakykite – „Neišmesk puodelio.“
- Paaiškinkite vaikui, kodėl toks elgesys yra nepriimtinas, ką jis turėtų daryti kitaip. Pavyzdžiui: „Kai šauki, man sunku yra išgirsti, ką tu nori pasakyti. Noriu, kad galėčiau tave suprasti, todėl prašau kalbėti įprastu balsu“.
- Įtikinkite, kad yra visiškai normalu nebūti tobulam, kad „niekas negali būti geras visur, bet kiekvienas ką nors sugeba“.

(American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family (2019); Beek & Schofield (2014); Schofield & Beek (2014)).

Kaip galiu padėti vaikui jaustis veiksmingam ir savarankiškam?

Kad padėtumėte vaikui įgyti savarankiškumo ir tapti kompetentingam bei efektyviam, turite įtvirtinti bendradarbiavimą pagrįstus santykius. Dauguma globojamų vaikų gali turėti neigiamos patirties, kai kalbama apie savarankiškumą ir bendradarbiavimą su biologiniais tėvais, o tai jiems trukdo siekti veiksmingumo ir savarankiškumo. Biologiniai vaikų tėvai galėjo būti pernelyg kontroliuojantys, priekabūs ar griežti vaikams, trukdė jiems įgyti savarankiškumo ir stiprinti jų, nepriklausomų asmenų, kompetenciją. Dėl to šie vaikai gali būti neįgiję šios kompetencijos ir savarankiškumo jausmo, taip pat jie gali nematyti suaugusiųjų globėjų kaip partnerių, bendradarbiaujančių sprendžiant problemas bei sunkumus (Schofield & Beek, 2014).

Todėl globėjai turi nuolat mokyti vaiką, kad jam yra naudinga ir svarbu būti aktyviam atliekant užduotis, savarankiškai sprendžiant problemas ir priimant sprendimus, sukurdami tokią aplinką, kuri skatintų jo kompetenciją ir suteiktų galimybę jaustis veiksmingam ir savarankiškam. Tačiau yra svarbu balansuoti tarp tinkamo savarankiškumo suteikimo ir tinkamos vaiko priklausomybės išsaugojimo. Todėl turėtumėte susitarti, neperžengdami ribų, kad užtikrintumėte savarankiškumą, laikydamiesi priimtinių ribų ir kompromisų. Taip pat turėtumėte skatinti pozityvius bendradarbiavimo santykius su suaugusiais taip, kad vaikui būtų smagu ir patogiu. Jei pavyks tai padaryti, jūsų vaikas sužinos, kad dalijimasis ir bendradarbiavimas gali būti naudingas ir smagus (Beek & Schofield, 2014; Schofield & Beek, 2014).

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

“Kaip galiu padėti vaikui jaustis veiksmingesniam ir savarankiškesniam?”

Kaip galiu padėti jam būti savarankiškesniam ir daugiau bendradarbiauti su kitais? *Ką turėčiau ar galiu daryti kasdien?”*

Norėdami atsakyti į šiuos klausimus, galite į kasdieninę globos rutiną įtraukti keletą konkrečių strategijų, kurios padėtų skatinti vaiko savarankiškumą ir bendradarbiavimą su kitais. Pavyzdžiui:

- Stenkitės sumažinti pavojingų daiktų ar objektų, kurių vaikas negali liesti, skaičių, kad jis galėtų pažinti aplinką jums netrukdam, kai tik panorės ir bus pasirengęs. Suteikite galimybę vaikui rinktis, kiek tik įmanoma (pavyzdžiui, kokius sausius pusryčius jis nori valgyti, kokį filmą žiūrėti ar kokius drabužius vilkėti į mokyklą),
- Pasirūpinkite, kad jūsų dienotvarkėje būtų numatytas laikas, kada su globojamu vaiku galėtumėte užsiimti malonia ir bendradarbiaujančia veikla, pavyzdžiui, dėti dėlionę ar žaisti vaikui patinkantį žaidimą.
- Kai tik galite, naudokite bendradarbiauti skatinančią kalbą („Ar norėtum pažiūrėti filmą, kai atliksi namų darbus?“, o ne „Prieš žiūrėdamas filmą privalai atlikti namų darbus.“)
- Duokite vaikams žaislų, su kuriais žaisdamas jis patiria teigiamų emocijų arba pamato rezultatą (dažniausiai jaunesniems vaikams). Pavyzdžiui, vaikui paspaudus mygtuką, žaislas pradeda šviesti arba groti.
- Skirkite nedideles užduotis ir pareigas, kurias vaikas gali atlikti pagal savo kompetencijas ir gebėjimus. Kai jis sėkmingai jas atliks, pagirkite ir apdovanokite vaiką. Pavyzdžiui, galite nurodyti, kad vaikui reikia susitvarkyti kambarį arba pakloti lovą. Kiekvieną kartą, kai jam tai pavyksta, įrašyti tašką į lentelę, už kuriuos jis bus apdovanotas, pavyzdžiui, nupirkti ledų arba nusivesti į kiną. Su vyresniais vaikais arba paaugliais šią strategiją galite pritaikyti didesnėms užduotims, pavyzdžiui, ruošimuisi testams, gaunant gerus pažymius, ieškant darbo. Kai jie atlieka šias užduotis, galite apdovanoti juos suteikdami daugiau savarankiškumo ir leisdami jiems, pavyzdžiui, eiti į prekybos centrą, paplūdimį ar papietauti su draugais.
- Padėkite, jei kai kurios užduotys tampa sudėtingos, vaikui jas atlikti ir bendradarbiaukite su juo. Tai gali būti gera proga parodyti, kad esate pasirengę padėti, kai tik prireiks pagalbos.
- Pradėkite užsiimti bendra jūsų ir vaiko veikla, kuri suteikia aiškų ir džiugų rezultatą, pavyzdžiui kepti pyragus ar gaminti maistą. Atsiranda galimybė padėti įgyti savarankiškam gyvenimui reikalingų įgūdžių, pavyzdžiui, maisto gaminimo.
- Atpažinkite norą, tikslą arba siekį, kurį vaikas norėtų pasiekti. Aptarkite su juo, ką jis gali padaryti ir nustatykite tinkamus ir įgyvendinamus veiksmus, kurių jis gali imtis, kad tai pasiektų. Tai galite pavaizduoti nupiešę laiptus ir kiekvieną užduotį užrašę ant atskirų laiptelių. Tada paskirkite laiką, kada galėsite įvertinti pažangą ir pagalvoti apie tai, kokie galėtų būti tolimesni žingsniai. (AAP, Dave Thomas Foundation for Adoption, 2019; Beek & Schofield (2014); Schofield Beek (2014).

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Kaip padėti vaikui pasijusti priklausančiam globėjų šeimai?

Kad vaikas jaustųsi priklausantis globėjų šeimai, turite sukurti emociškai šiltus, fiziškai patogius, vaiką priimančius ir palaikančius santykius ir šeimos aplinką, nustatyti aiškius ir pagrįstus lūkesčius dėl bendro gyvenimo šeimoje. Be to, reikėtų atsižvelgti į tai, kad dauguma šių vaikų buvo atskirti nuo biologinės ir gimtosios šeimos ir kad jie patyrė nemažai išgyvenimų, kurie daro įtaką tam, ko jie tikisi iš naujos šeimos aplinkos. Taigi turite stiprinti vaiko stabilumo ir šeimos jausmą, kad galėtumėte užtikrinti fizinę, psichologinę ir emocinę paramą visą gyvenimą, skatinti jo tapatybę ir asmeninį tobulėjimą. (Schofield & Beek, 2014)

Be to turite įtraukti vaiką į šeimą socialiai ir asmeniškai taip, kad jis būtų tinkamas vaiko gyvenimo naujoje šeimoje planui. Jei vaikui suteikiama ilgalaikė globa arba nuolatinė globa, turite būti pagrindinis priklausymo globėjų šeimai jausmo šaltinis. Būtina, jei tik įmanoma, palaikyti ryšį su biologine šeima, jei tik leidžia santykių ir ryšių kokybė (Schofield & Beek, 2014). Tačiau jei vaikas yra trumpalaikėje globoje, ir tikimasi, kad jis grįš į biologinę šeimą, svarbiausias tikslas yra skatinti tinkamą ryšio su biologine šeima jausmą. Taip pat derėtų atsižvelgti į tai, kad šie vaikai yra patyrę išsiskyrimą, o tai reiškia, kad jiems bus sunkiau prisitaikyti šeimoje. Jie netekę šeimos narių, augintinių, todėl gali jausti didesnę abejingumą ir nerimą dėl globėjų šeimos (Kelly, 2017; Mitchell, 2016; Schofield & Beek, 2014). Vaikas gali pradėti abejoti, ar ilgai liks globėjų šeimoje, ar šeima tikrai jo nori, ar jis yra saugus ir ar jaučiasi savas. Vaiko įtraukimas į šeimos kasdienybę ir planus, nesvarbu, ar jo gyvenimo planas yra grįžti į biologinę šeimą ar ne, yra labai svarbus siekiant įtvirtinti priklausymo ir priėmimo jausmą, sumažinti vaiko nerimą ir stiprinti jo savivertę (Schofield & Beek, 2014).

Kaip galiu padėti stiprinti priklausomumo jausmą savo šeimoje?

Kaip galiu padėti jiems palaikyti artimus santykius su savo biologiniais vaikais?

Kaip padėti vaikui jaustis taip, kad jis vis dar priklauso biologinei šeimai ?

Ką turėčiau ar galiu daryti kasdien?

Tai keletas klausimų, kurie dažnai kyla globėjams arba rūpintojams. Atsakydami į juos, pateikiame keletą konkrečių strategijų, kurias galite pritaikyti ir įtraukti į savo kasdienę priežiūros rutiną, kuri padės stiprinti vaiko priklausymo jūsų šeimai jausmą ir kartu skatins jo ryšį su biologine šeima.

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Kad jie jaustųsi priklausantys globėjų šeimai, galite:

- Skirti laiko paaiškinti vaikui, kaip veikia šeima, kokia yra jūsų dienotvarkė ir lūkesčiai.
- Papasakokite konkrečius dalykus apie šeimą, pavyzdžiui, jūsų mėgstamą maistą, televizijos programas ir šeimos veiklą, kuria paprastai visi užsiimate. Kad vaikas suprastų, kaip jis gali pritapti.
- Apsvarstykite, kaip ir kur būtų galima pritaikyti dienotvarkę prie vaiko įpročių, kad jis jaustųsi geriau namuose. Pavyzdžiui, galite pritaikyti valgymo arėjimo miegoti laiką prie ankstesnių vaiko įpročių.
- Įtraukite vaikui skirtas specialias vietas ir objektus. Pavyzdžiui, pakabinkite jo nuotraukas, skirkite jam vietą prie stalo arba pagal jo pomėgius ir amžių papuoškite jo miegamąjį (plakatai, daiktai...).
- Organizuokite šeimos laiką ir veiklas, pavyzdžiui, valgymo laiką ir smagią veiklą (pvz.,ėjimą į baseiną, kiną, boulingą...), kad vaikas galėtų jaustis kaip šeimos narys.
- Įsitikinkite, kad kiti šeimos nariai (pavyzdžiui, išplėstinė šeima) ir draugai priima, pasitinka ir elgiasi su vaiku kaip su šeimos nariu.
- Iškabinkite vaiko nuotraukas namuose, šalia kitų jūsų šeimoje augusių ar išsikrausčiusių kitur gyventi vaikų nuotraukų.
- Paruoškite šeimos įspūdžių albumą, kuriame buvo užfiksuoti vaiko išgyvenimai, kuris padėtų jam apmąstyti šeimos gyvenimą, o grįždamas į biologinę šeimą, jis galėtų pasiimti albumą namo ar net į naują vietą.
- Įsitikinkite, jog mokykla žino, kad esate atsakingas už jį arba ją ir kad jus reikia informuoti apie bet kokias problemas ar pasiekimus, kuriais reikia pasidžiaugti.
- Skatinkite globojamą vaiką ir kitus biologinius vaikus užsiimti smagiomis veiklomis, pavyzdžiui, žaisti stalo žaidimus arba rengti kino vakarą su spragėšiais.
- Leiskite savo biologiniams vaikams išmokyti globojamą vaiką kai kurių dalykų apie šeimos tvarką ar kitų įgūdžių, kad sustiprintumėte tarpusavio ryšį ir įtrauktumėte savo biologinius vaikus į globos procesą.

(Schofield & Beek (2014); Targowska, Cavazzi, & Lund (2015)).

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Kad jie jaustųsi priklausantys biologinei šeimai ir būtų su ja susieti, galite:

- Suteikti vaikui galimybę turėti biologinės šeimos nuotraukų ir paklausti, kur jis norėtų jas padėti.
- Visuomet būkite itin atsargūs kalbėdami apie biologinę šeimą, kad vaikui netektų susidurti su neigiamomis, prieštaringomis ar idealizuotomis mintimis apie biologinės šeimos narius.
- Aktyviai įsitraukite į glojamo vaiko ir jo biologinės šeimos bendravimą. Būtinai padėkite planuoti ir saugiai palaikykite ryšį, kuris užtikrina vaiko gerovę ir saugumą bei skatina jo ryšį su savo kilme ir tapatybe.
- Pasikalbėkite su kitais specialistais (mokytojais) apie galimas šeimynines problemas, kurios gali iškilti pamokų metu.
- Nepamirškite galimų datų, dėl kurių gali kilti dvejopų jausmų (pavyzdžiui, Motinos arba Tėvo diena) ir pasikalbėkite su vaiku apie šiuos jausmus bei apie tai, kad juos galima išreikšti.
- Pasikalbėkite su vaiku apie gerus dalykus ir iššūkius, susijusius su dviem šeimomis, kad vaikas žinotų, ko tikėtis ir kaip valdyti su tuo susijusius jausmus.

(Schofield & Beek (2014).)

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Kaip galiu padėti išlaikyti vaiko kultūrinę tapatybę?

Kad padėtumėte puoselėti vaiko kultūrinę tapatybę, pirmiausia turite atsižvelgti į tai, kad globojami vaikai gali būti kilę iš kitokios nei jūsų kultūrinės ir etninės aplinkos. Jei vaikas patenka į kitokios kultūrinės ar etninės tapatybės šeimą, jis gali jaustis kitoks, labai vienišas, tarsi niekur nepritampantis, todėl labai svarbu yra stiprinti tinkamą ryšį su vaiko etnine kilme. (American Academy of Pediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family, 2019; Beek & Schofield, 2014; Schofield & Beek, 2014).

Kaip galiu padėti stiprinti, skatinti ir puoselėti vaiko kultūrinę tapatybę? Ką turėčiau ar galiu daryti kasdien?

Tai yra keletas klausimų, kurie dažnai kyla globėjams arba rūpintojams. Yra keletas konkrečių strategijų, kurias galite įtraukti į savo kasdienę globos dienotvarkę, kad padėtumėte puoselėti vaiko kultūrinę tapatybę ir etniškumo skirtumus savo namuose.

- Skatinkite vaiką kalbėti apie savo jausmus, susijusius su kultūros, rasės ar etniškumo skirtumais šeimoje.
- Būkite labiau fiziškai ir emociškai pasirengę susidoroti su įvairiais prietarais, pavyzdžiui- rasizmu, ir padėti vaikui juos įveikti.
- Atsižvelkite į tai, kad vaikas gali jaustis kultūriškai atskirtas arba neturėti žinių apie savo kultūrinę padėtį ir paveldą.
- Pasirūpinkite lėlėmis, žaidimais ir knygomis, skatinančiomis teigiamą vaiko etninės, religinės ir kultūrinės kilmės suvokimą.
- Užtikrinkite, kad vaiko etninė, religinė ir kultūrinė kilmė būtų gerbiama, pripažįstama, vertinama ir švenčiama šeimoje. Pavyzdžiui, galite švęsti specifines šventes ir (arba) kultūrinės dienas, pasirūpinti, kad namuose būtų tą kultūrą atspindinčių daiktų arba gaminti tam tikrus kulinarinius patiekalus, kad vaikas geriau suvoktų savo kultūrinę tapatybę.

(American Academy of Pediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family (2019); Beek & Schofield (2014); Schofield & Beek (2014)).

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Kaip valdyti sudėtingą vaiko elgesį?

Norint valdyti ir keisti sudėtingą vaiko elgesį, pirmiausia reikia atsižvelgti į tai, kad vaikai patyrę neigiamus išgyvenimus, dėl ankstesnės traumos yra linkę intensyviau reaguoti į įvykius ir kasdienes nepatogumus. Palyginus su kitais vaikais, jiems gali būti sunkiau tvardyti savo jausmus, ypač neigiamus, pavyzdžiui, pyktį ir nusivylimą. (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family, 2019; Schofield & Beek, 2014).

Kai vaikai jaučiasi saugūs ir prisitaiko prie naujos šeimos ir buities, gali pradėti reikštis tam tikras jų elgesys, tarsi jie „išdykautų“. Tai gali būti sunkus laikotarpis globėjų šeimoms, nes vaikas dabar išreiškia savo jausmus ir gydosi nuo ankstesnės traumos. Vaikas gali bandyti peržengti jūsų ribas ir išbandyti jūsų kantrybę (AAP & Dave Thomas Foundation, 2019). Globėjas turėtų atsižvelgti į tai, kad globojamam vaikui gali prireikti daugiau pagalbos iš jo, negu kitiems vaikams (Schofield & Beek, 2014). Be to jam gali prireikti daugiau pagalbos susidorojant su jausmais, o jums gali prireikti padėti jam reguliuoti emocijas, išlikti ramiam ir nepriimti tokio elgesio asmeniškai. Taip pat galite padėti kalbėdamiesi apie vaiko išgyvenamus jausmus ir apie tai, kaip su jais tinkamai elgtis. Turėtumėte jiems parodyti, kad šie jausmai nekeičia jūsų meilės ir rūpesčio ar jų vietos šeimoje, nors kai kurie elgesio atvejai yra neleistini (AAP & Dave Thomas Foundation, 2019; Schofield & Beek, 2014).

Sudėtingas kūdikių elgesys

Ką globėjai turėtų daryti kasdien, kai vaikas verkia, jam sunku miegoti ir valgyti?

Globos įstaigoje apgyvendinti kūdikiai gali verkti dažniau nei tie, kurie anksčiau buvo nuolat prižiūrimi. Jiems gali prireikti daugiau globėjo pagalbos, kad jie galėtų išmokti nusiraminti. Globėjui arba rūpintojui gali tekti padėti jiems nusiraminti, o tai gali būti sudėtinga užduotis. Kad nuramintumėte kūdikį, jums gali reikėti susupti jį į minkštą antklodėlę, sūpuoti ir apriboti išorinius dirgiklius (šviesą ir garsus). Šiems kūdikiams gali būti sunku nusiraminti, kad galėtų valgyti ir miegoti, todėl gali tekti padėti jiems nusiraminti, suvystyti juos į vystykus, išjungti šviesą ir stiprius garsus arba nuraminti juos prieš bandant pamaitinti ir užmigdyti. (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family (2019))

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Mažamečių ir ikimokyklinukų sudėtingas elgesys

Mažamečiai ir ikimokyklinukai gali demonstruoti tokį pat sudėtingą elgesį kaip ir kūdikiai. Pavyzdžiui, jie gali intensyviai verksti, todėl kai kurias strategijas galite pritaikyti šiems vyresniems vaikams. Tačiau yra ir kitų iššūkių, susijusių su globos įstaigoje globojamo mažamečio ar ikimokyklinio amžiaus vaiko priežiūra, kuriuos aptarsime vėliau.

Intensyvūs pykčio priepuoliai

Šie vaikai gali nesugebėti nusiraminti pykčio priepuolio metu. Jums gali prireikti fiziškai nuraminti vaiką, pavyzdžiui, laikyti jį už rankos, apkabinti ir paguosti, paimiti ant rankų, jei vaikas jaučiasi patogia dėl jūsų artumo ir prisilietimo.

Taip pat galite sūpuoti vaiką, nuraminti jį nurodymais ir ramiai kalbėdami, nešaukti ir nekelti balso. Turėtumėte pasakyti, ką, jūsų manymu, jaučia vaikas: „Tu pyksti, nes...“ arba „Tau liūdna, nes...“ (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family (2019)).

Savęs ramavimo elgesys

Kad vaikai nusiramintų, gali pasireikšti savęs ramavimo elgesys, pavyzdžiui, jie gali siūbuoti arba daužyti galvą į įvairius daiktus. Tai reiškia, kad vaikui reikės jūsų pagalbos, kad išmokytų tinkamų būdų nusiraminti, nes jis gali nesugebėti to tinkamai padaryti pats. Tokiais atvejais jūs, globėjas, privalote fiziškai sulaukyti vaiką: apkabinti jį ir neleisti jam susižaloti. Tada galite fiziškai ir žodžiu paguosti vaiką, apkabinti jį ir nuraminti, kad viskas bus gerai ir kad esate šalia.

Taip pat turėtumėte parodyti kitokius būdus, kaip vaikas gali save paguosti, pavyzdžiui, paimdamas į rankas žaislą arba pliušinį gyvūnelį arba apklotą, kuris jį ramina (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family (2019)).

Persivalgymas ir maisto slėpimas

Šiems vaikams gali būti sunku valgyti, nes jie gali nerimauti, kad negaus maisto, kai jiems jo reikės arba kai norės valgyti. Dėl to jie gali slėpti maistą, persivalgyti arba sakyti, kad po valgio nesijaučia sotūs. Globėjas gali padėti pakeisti tokį elgesį, pavyzdžiui, visada turėkite dėžutę su sveiku maistu ir užkandžiais ir, baigus valgyti, atitraukite vaiko dėmesį žaidimu su juo arba nukreipkite jo dėmesį į kitas veiklas. (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family (2019)).

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Sunkumai bandant užmigti

Vaikams gali būti sunku užmigti, nes jų smegenys yra nuolat budrios. Globėjui gali tekti pasirūpinti veiksmu prieš miegą, kuris nuramintų vaiką, prie kurio jis galėtų priprasti ir kuris taptų įprastu ritualu prieš miegą. Taip pat galite pasirūpinti, kad tas kambarys, kuriame vaikas miega, būtų matomas tik kaip kambarys, skirtas miegui tuo paros metu (pavyzdžiui, padėti žaislus į kitą kambarį arba į dėžę) ir taip pat apriboti prieigą prie televizoriaus ir elektroninių prietaisų prieš miegą. Jiems gali būti sunku miegoti vieniems, nes jie bijo tamsos, naujos vietos ar net baiminasi, kad juos paliksite.

Jūs, globėjas, pirmiausia galite atsigulti arba atsisėsti šalia vaiko lovoje, jei jam tai patogiu, ir, jei reikia, palaikyti jį už rankos. Paskui palaipsniui didinkite atstumą, sėdėkite ant kėdės šalia, paskui per visą kambarį, o vėliau – už kambario ribų. Šiam procesui palengvinti, galite duoti vaikui minkštą antklodėlę arba pliušinį žaislą. Taip pat turėtumėte pagalvoti apie tai, kaip padaryti, kad miegas taptų vaiką guodžiančiu ir raminančiu laiku, tai galite padaryti skaitydami pasakas arba su vaiku vartydami knygą. (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family (2019)).

Išdykavimas

Dar vienas sudėtingas elgesys, kurį gali demonstruoti vaikai, yra išdykavimas. Kai toks elgesys pasireiškia, atsižvelkite į tai, kad garsus ar griežtas balsas gali priversti vaiką jūsų bijoti arba gali turėti priešingą poveikį ir paskatinti jį dar labiau išsišokti. Todėl jūs turėtumėte ramiu balsu pasakyti, kad jie turi liautis, paaiškinti, kodėl toks elgesys yra nepriimtinas ir kaip reikėtų elgtis, taip pat patikinti, kad juos mylite, bet netoleruosite tokio elgesio ir padėsite jiems pasikeisti, nustatydami aiškias ir griežtas ribas.

Be to, kurį laiką vaikas gali elgtis kaip jaunesnis, nei jis yra, todėl jūs turėtumėte tai leisti, o vaikui geriau prisitaikius prie šeimos, stengtis pamažu tokį elgesį pakeisti (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family (2019)).

Mokyklinio amžiaus vaikų probleminis elgesys

Vyresni vaikai, kaip ir jaunesni, problemiškai elgiasi valgydami, prieš miegą arba tiesiog išdykauja. Todėl ankstesnėje temoje pateiktas strategijas galite pritaikyti savo vaikui, nes jos taikomos kelių amžiaus grupių vaikams.

Kitos situacijos gali būti šios:

Sudėtingos emocijos - pyktis ir nusivylimas

Mokyklinio amžiaus vaikams yra būdingas tam tikras elgesys, t.y. sunkesnių emocijų, pavyzdžiui, pykčio ir nusivylimo valdymas.

Jūsų globojamas vaikas gali nesugebėti pats reguliuoti savo emocijų, todėl jums gali tekti mokyti vaiką, kaip žodžiais išreikšti savo jausmus, mokyti, ką jis jaučia ir kaip pasakyti kitiems apie patiriamus jausmus. Jeigu vaikui nepavyksta to padaryti, jis gali jausti nusivylimą.

Turėtumėte atkreipti dėmesį į tai, kada pasireiškia nusivylimo požymiai. Tada galite parodyti vaikui tinkamus būdus, kaip nusiraminti, pavyzdžiui, atlikti kvėpavimo pratimus. Taip pat išmokykite jį kitokių būdų, kaip galima išreikšti savo pyktį, pavyzdžiui, nupiešti paveikslą, ir parodyti, kaip jie jaučiasi.

(American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family (2019)).

Sumišimo ir neorganizuotumo jausmas

Kad vaikai jaustųsi saugūs, organizuoti ir žinotų, ko kasdien tikėtis iš žmonių ir tvarkos, jūs turėtumėte vaikus informuoti, ko iš jūsų tikėtis.

Tai galite padaryti sudarydami daiktų, įvykių ir susitikimų tvarkymo būdus, pavyzdžiui, naudodami diagramas, priminimus ir nustatydami nuspėjamą tvarką.

Šiems vaikams taip pat gali prireikti papildomų priminimų ir konkretesnių bei tikslesnių nurodymų užduotims atlikti, pavyzdžiui, prašydami vaiko susitvarkyti mokyklinę kuprinę paklauskite: „Ar gali paruošti kuprinę mokyklai?“, „Nepamiršk įsidėti penalą, rytojaus pamokų knygas“, o ne tiesiog sakyti – „Pasiruošk kuprinę mokyklai“. (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family (2019)).

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Depresija, nerimas ir/arba atsiribojimas

Tokio amžiaus vaikai gali pradėti rodyti aiškius depresijos, nerimo ir/arba atsiribojimo nuo bendravimo požymius. Kai vaikai jaučiasi liūdni, išreiškia nusivylimą arba atsisako su jumis bendrauti, turėtumėte nepamiršti, kad tai gali būti susiję su mintimis arba prisiminimais apie patirtus išgyvenimus. Globėjas gali padėti pasakydamas vaikui, kad jis žodžiais pabandytų pasakyti, kodėl taip jaučiasi.

Pasikalbėkite su juo arba ja apie dalykus, kurie galėtų padėti jiems jaustis geriau. Jeigu vaikas jaudinasi arba yra sunerimęs, pirmiausia pabandykite išsiaiškinti priežastis ir pasikalbėkite, kodėl ta situacija kelia vaikui nerimą. Po to pasikalbėkite su juo arba su ja apie tinkamus būdus pasijausti geriau, pavyzdžiui, daryti gilaus kvėpavimo pratimus, atsipalaiduoti, daryti ką nors, kas jai ar jam patinka, arba galvoti apie juokingus dalykus (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family (2019)).

Skundai dėl fizinių skausmų ir negalavimų

Vaikai taip pat gali skųstis kūno skausmais. Jei taip nutiko ir vaiką apžiūrėjo gydytojas, kuris patvirtino, kad vaikui viskas gerai, turėtumėte pagalvoti, kad taip gali nutikti dėl prisiminimų apie patirtą traumą. Jūs galite padėti numalšinti šiuos skausmus, suteikdami vaikui meilę ir padėdami jam nusiraminti, pasiūlyti daryti kvėpavimo pratimus, atsipalaiduoti ir masažuoti, kalbėti apie šiuos jausmus ir nukreipti jį į džiuginančią arba raminančią veiklą.(American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family (2019)).

Paauglių ir jaunų suaugusiųjų sudėtingas elgesys

Šiame skyriuje aptarsime, ką globėjai turėtų arba gali daryti kiekvieną dieną dėl konkretaus paauglių arba jaunuolių elgesio.

Intensyvesnės emocijos, neatitinkančios situacijų

Traumą patyrę paaugliai dėl neigiamų praeities įvykių, kuriuos jie sieja su dabartine situacija, gali rodyti stipresnes emocijas, nei būtų galima tikėtis. Šiems paaugliams taip pat gali prireikti daugiau pagalbos bandant nusiraminti ir pritaikyti savo emocijas prie dabartinės patirties intensyvumo.

Globėjas gali padėti paaugliui nusiraminti pasikalbėdamas apie situaciją, parodydamas supratimą dėl paauglio nusivylimo ir pakeisdamas jų požiūrį į šią problemą. Kitas būdas padėti paaugliui yra nukreipti jo dėmesį į penkis pojūčius (regą, garsą, uoslę, lytėjimą ir skonį) ir taip padėti jam atsipalaiduoti. Galite pasiūlyti keltą atpalaiduojančių ir dėmesį nukreipiančių veiklų, pavyzdžiui, klausytis muzikos, žiūrėti filmą, žaisti stalo žaidimą, eiti pasivaikščioti arba kartu gaminti užkandžius.

Prisiminkite, kad kai jūsų paauglys intensyviai reaguoja, tai nėra nukreipta į jus, jo pyktis ir nusivylimas yra dažniausiai susijęs su ankstesniais neigiamais patirties išgyvenimais. Stenkitės išlikti ramus ir nepriimkite to asmeniškai. Paaugliui nusiraminus, pasikalbėkite apie tai, kaip pastebėti ženklus, rodančius, kad jo emocijos tampa nevaldomos ir kaip išlikti ramiam ir valdyti savo emocijas. (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family (2019)).

Impulsyvi reakcija ir elgesys

Globojamų paauglių reakcija ir elgesys gali būti impulsyvesnis nei kitų paauglių. Jie gali nesugebėti susieti savo elgesio su pasekmėmis.

Globėjas turi leisti jiems suprasti, kad kiekvienas elgesys ir jų padarytas sprendimas turi pasekmių jiems, o kai kuriais atvejais ir kitiems. Pavyzdžiui, lengvesniais atvejais, kai supykęs paauglys sudaužo mėgstamą daiktą, galite leisti jam susitaikyti su tuo, kad jis to daikto nebesusigrąžins. Tai gali padėti jiems suvokti, kad impulsyvūs veiksmai ir reakcijos turi pasekmes. Taip pat galite pasitelkti jus supančių blogų sprendimų pavyzdžius – papasakoti apie sprendimus, kuriuos žmonės priima filmuose arba serialuose, kad parodytų, kodėl yra svarbu gerai pagalvoti prieš pradėdant veikti ir pateikti kitas galimybes, kaip jis ar ji galėjo reaguoti. (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family (2019)).

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Savarankiškas požiūris ir elgesys

Kai kuriems globjamiems paaugliams gali būti būdingas savarankiškas elgesys, kuris gali sukelti pasipriešinimą naujiems globėjams ir rūpintojams. Įsitikinimas, kad jie gali ir turi patys pasirūpinti savimi, jiems kiti nereikalingi ir kad kiti gali juos įskaudinti, gali prisidėti prie sudėtingesnio ir priešiško elgesio su jumis. Tuo elgesiu norima patikrinti, ar jie jums vis dar patinka (rūpi). Dėl tokio elgesio paaugliai dažnai skaudžiai išgyvena bendravimą su kitais, nusivilia santykiais ir gali jaustis izoliuoti ir atsiskirti nuo kitų.

Globėjas gali aktyviai padėti jiems susiformuoti teigiamą požiūrį į save ir pagerinti jų savivertę, nuolat reikšdamas, kad paaugliais visada sulauks palaikymo, kad jie yra verti rūpesčio ir kuria gerus santykius (daugiau strategijų rasite skyriuje „Jautri priežiūra pradedant vaikams ir globėjams prisitaikyti prie globos“). Tačiau taip pat turėtų skatinti jų savarankiškumą ir pastangas savarankiškėti, mokyti tam tikrų įgūdžių ir suteikti paaugliams galimybę išmokti savarankiškai atlikti tas užduotis. (American Academy of Paediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family (2019)).

Narkotikų ir psichotropinių medžiagų vartojimas

Dar vienas sudėtingas elgesys susijęs su tuo, kad globos įstaigose gyvenantys paaugliai gali dažniau vartoti alkoholį ir marihuaną, nei kiti ne globos įstaigoje gyvenantys paaugliai. Globos namų auklėtiniai, nelankantys mokyklos, turi draugų, kurie vartoja šias ir kitas narkotines medžiagas, turi didesnę riziką vartoti priklausomybę sukeliančius narkotikus. Taip gali atsitikti dėl to, kad paaugliai, praleidę pamokas mokykloje, lieka be priežiūros ir yra labiau paveikiami draugų, kurie vartoja. Be to, praleidinėdami pamokas jie turi mažesnę tikimybę įgyti išsilavinimą dėl piktnaudžiavimo psichotropinėmis medžiagomis.

Tokiu atveju globėjas gali užkirsti kelią tokiam elgesiui, skatindamas paauglį lankyti mokyklą. Šios pastangos labiau skatinti vaiką mokytis gali atitolinti jį nuo neigiamų ar rizikingų socialinių tinklų ir suartinti jį su naujais bendraamžių socialiniais tinklais ir įtraukti į kitokias socialines veiklas.

Apmąstykite galimybę pritaikyti apdovanojimų sistemą, kai vaikas lanko mokyklą. Skirdami jiems reikšmingus apdovanojimus galite sustiprinti vaiko lankomumą ir teigiamą požiūrį į mokyklą, taip pat parodyti, kad vertinate tinkamą elgesį ir požiūrį. Galite apsvarstyti galimybę užrašyti savo paauglį į korepetitorių kursus arba paskirti jam mokykloje padėsiantį asmenį, pavyzdžiui, sporto trenerį. Galite bendradarbiauti su paauglio mokytojais, pranešdami apie šias situacijas, kad paauglys būtų prižiūrimas ne tik namuose. (Thompson & Auslander, 2007).

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Pabėgimo iš globos namų tendencijos

Kai kurie globojami jaunuoliai yra linkę dažnai bėgti iš globos namų. Toks elgesys gali turėti rimtų pasekmių tiek jų saugumui, tiek globos namų tvarumui. Dėl to gali būti taikomi griežtesni apribojimai ir trukdoma mokytis mokykloje. Kai kurios tokio elgesio priežastys yra noras išlaikyti ryšį su savo biologine šeima, rasti saugumo, komforto, ryšio ir normalumo jausmą arba net pagelbėti tėvams ir broliams bei seserims.

Globėjas gali užkirsti kelią tokiam elgesiui arba bandyti jį valdyti, suteikdamas daugiau galimybių užsiimti mėgstama veikla, pavyzdžiui, leisdamas paaugliui žaisti vaizdo žaidimus, sportuoti ar klausytis muzikos, kad jis labiau įsitrauktų į šeimos aplinką.

Taip pat galite leisti jiems užsiimti ir kitokiomis veiklomis, pavyzdžiui, leisti jiems lankytis sporto renginiuose ar koncertuose, kad juos motyvuotumėte.

Kita strategija, kurią galite pritaikyti, yra „elgesio sutarties“ sukūrimas ir sudarymas, kad jūsų paauglys būtų apdovanojamas už tinkamą elgesį, pavyzdžiui, paprašo leisti išeiti į lauką, praneša apie savo buvimo vietą, nuolat lanko mokyklą ir nepraleidinėja pamokų, atlieka namų darbus ir nebėga.

Be to, atsižvelgiant į tai, kad kai kurie paaugliai pabėga norėdami susitikti su savo biologine šeima, galite susitarti dėl saugių susitikimų su jų pageidaujama asmenimis (pavyzdžiui, biologiniais tėvais, broliais ir seserimis ar kitais šeimos nariais), kad jūsų paauglys galėtų bendrauti su šiais žmonėmis ir jam nereikėtų bėgti iš namų, norint su jais susitikti (jei tai yra saugu ir tam pritaria specialistų komanda). Taip pat galite duoti paaugliui atlygį, už prisiimtas atsakomybes namuose (Clark et al. (2008); Courtney et al. (2005)).

Seksualinį smurtą patyrusių vaikų sudėtingas elgesys

Seksualinę prievartą patyrusių vaikų elgesio poreikiai ir charakterio bruožai yra sudėtingesni. Jie buvo ne tik fiziškai ir seksualiai išnaudojami, bet ir emociškai, nes buvo palikti vieni ir lengvai pažeidžiami. Svarbu išsiaiškinti, kokiomis aplinkybėmis vyko prievarta, ir ar smurtautojas, siekdamas užtikrinti vaiko tylėjimą ir paklusnumą, negrasino ar nepapirkinėjo, dėl kurių vaikas patyrė baimę, nepasitikėjimą ir iškreiptą supratimą apie tai, kas santykiuose su suaugusiais normalu ir ko iš jo tikimasi (Hardwick, 2005).

Šie vaikai taip pat demonstruoja sudėtingesnį elgesį globėjui ir šeimai, pavyzdžiui:

- Su pykčiu susijęs elgesys (pavyzdžiui, agresyvi kalba arba fizinė agresija – mušimasis, spardymas, spjaudymas, trypimas, tampymas, griebimas ir daiktų metimas į kitus žmones),
- Potrauminis elgesys (pavyzdžiui, pjausto daiktus, niokoja turtą, meluoja, šlapinasi, purvinasi ir nori pabėgti iš globėjų šeimos),
- Netinkamas seksualinis elgesys ir galimas seksualinis priekabiavimas (pavyzdžiui, masturbuojasi viešoje vietoje, sukelia fizinius sužalojimus dėl priverstinės masturbacijos, apnuogina save, netinkamai liečia ar žaidžia su kitais vaikais, seksualiai priekabiauja prie suaugusiųjų, naudoja seksualinio pobūdžio kalbą).

Toks elgesys turi būti valdomas ir keičiamas, norint padėti vaikui įgyti supratimą, kas yra normalu, ko iš jo tikimasi ir kas yra sveika jų tolesniam vystymuisi (Hardwick, 2005).

Pirmiausia turėtumėte atsižvelgti į tai, kad dėl traumos, kurią patyrė šie vaikai, tiek globėjai, tiek su jais dirbantys ar bendraujantys specialistai turi reaguoti sąmoningai ir jautriai.

Tuomet turėtumėte pasistengti geriau suprasti seksualinę prievartą ir tai, kaip ji gali paveikti jūsų vaiko savivertę ir bendrą funkcionavimą.

Pasistenkite surinkti kuo daugiau informacijos apie bet kokį prievartos atvejį, įrodytą ar neįrodytą, su išsamia informacija apie tai, kas, kur, kada ir kaip jį įvykdė, kokią reikšmę jis turėjo įprastam šeimos gyvenimui, pavyzdžiui, kokią reikšmę turėjo maudymuisi, miegui, dovanų teikimui vaikui ir kitiems įprastiems įvykiams.

Geriau supraskite savo jausmus ir galimas klaidingas nuomones apie seksualinę prievartą, kad galėtumėte rodyti ir demonstruoti tokį elgesį, kuris būtų tinkamas vaikui.

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Be to galite sukurti vaiko poreikius atitinkančią aplinką ir parengti strategijas, kaip kovoti su seksualinės prievartos sukeltu elgesiu:

- Nustatyti vadinamąsias „meilės ribas“. Jos apima aiškių ribų nustatymą vaiko ar kitų globojamų šeimos narių asmeninei erdvei, kurias galite taikyti sudarydami sąrašą situacijų, kada jiems turi būti suteikta asmeninė erdvė.
- Nustatyti griežtas taisykles, koks elgesys yra priimtinas, o koks ne. Tai galite taikyti, pavyzdžiui, sudarydami lentelę, kurioje nurodysite, kurias kūno dalis galima liesti viešai, o kurias – tik privačiai ir tik vaikui.
- Kreiptis į profesionalius terapeutus dėl konsultacijų, kurios galėtų padėti pakeisti vaiko elgesį, trukdantį normaliam vaiko ir šeimos konsultavimui. (Hardwick; 2005).

2. Dažniausi klausimai, kurie gali kilti globėjų šeimoms

Kaip galiu rūpintis savo globojamu vaiku ir jam padėti, jei jis turi negalią?

Negalią turintys globojami vaikai yra ypač lengvai pažeidžiami ir, lyginant su kitais vaikais, jie dažniausiai susiduria su nepalankesnėmis situacijomis, pavyzdžiui, jie turi mažesnę tikimybę išlikti šeimoje, būti įvaikinti. Taip pat jie dažniau patiria apgyvendinimo pokyčius. (United Cerebral Palsy [UCP] & Child Rights [CR], 2006; Lightfoot, 2014).

Be to, su dauguma šių vaikų buvo blogai elgiamasi arba smurtaujama dėl jų negalios. Arba kai kuriais atvejais jie turi negalią, atsiradusią dėl šio elgesio ir smurto, dėl to jie yra dar labiau pažeidžiami. Dauguma šių vaikų turi ne tik negalią, bet ir su ja susijusių emocinių ir elgesio problemų, todėl juos globoti yra dar sudėtingiau. (UCP & CR, 2006; Lightfoot, 2014).

Vaikams, kurie turi negalią, susijusią su emocinėmis ir elgesio problemomis, kai kurios iš šių aptartų strategijų gali būti naudingos įgyvendinant ir palengvinant globėjo arba rūpintojo darbą. Vis dėlto kitiems vaikams, turintiems sunkią negalią, gali prireikti daugiau jūsų dėmesio, laiko ir pastangų. Taigi prieš imdamiesi globoti vaiką su negalia arba specialiaisiais poreikiais, turėtumėte apsvarstyti ir aptarti su savo partneriu ir šeima, ar turite fizinių, emocinių, psichologinių ir laiko galimybių juo rūpintis. Be to, aptarkite su socialiniu darbuotoju išsamią informaciją apie šį vaiką, jo istoriją ir negalią, kad galėtumėte priimti pagrįstą sprendimą ar esate tinkamas šiam vaikui. (Lightfoot, 2014; McAuliffe, 2020)

Jei iš tiesų nuspręsite globoti tokį vaiką, apsvarstykite galimybę dalyvauti mokymosi programose, susijusiose su vaiko negalia. (UCP & CR, 2006). Ir, svarbiausia, turėsite ginti savo vaiką. Tai reiškia, kad jums teks papildoma atsakomybė sužinoti apie jų sveikatos būklę ir specialiuosius sveikatos priežiūros poreikius, ieškoti papildomos informacijos apie vaiko būklę, eiti į susitikimus ir kalbėtis su gydytojais ir psichologais. (McAuliffe, 2020).

Praktines neįgalių vaikų priežiūros strategijas turėtumėte aptarti su komanda, atsakinga už jūsų vaiko globos procesą. Atsižvelgiant į tai, kad kiekvienas vaikas yra skirtingas, strategijas reikėtų pritaikyti prie jo poreikių ir konkrečių savybių, o ne vadovautis bendromis nuostatomis.

3.

Kaip galiu rūpintis savo globojamu vaiku ir jam padėti, jei jis turi negalią?

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. American Academy of Pediatrics, Dave Thomas Foundation for Adoption & Jockey Being Family. (2019). Safe and Sound: Responding to the Experiences of Children Adopted or in Foster Care. A Guide for Parents. Interneto prieda: <https://www.aap.org/en-us/advocacy-and-policy/aap-health-initiatives/healthy-foster-care-america/Pages/Safe-and-Sound.aspx>.
2. Beek, M., & Schofield, G. (2014). *Attachment for Foster Care And Adoption: A training programme*. London: British Association for Adoption and Fostering (BAAF).
3. Clark, H. B., Crosland, K. A., Geller, D., Cripe, M., Kenney, T., Neff, B., & Dunlap, G. (2008). A Functional Approach to Reducing Runaway Behavior and Stabilizing Placements for Adolescents in Foster Care. *Research on Social Work Practice, 18*(5), 429–441. Interneto prieda: <https://doi.org/10.1177/1049731508314265>
4. Comissão Nacional de Promoção dos Direitos e Proteção das Crianças e Jovens. (2020). Relatório Anual de Avaliação da Atividade das CPCJ 2019. Interneto prieda: <https://www.cnpdpcj.gov.pt/documents/10182/16406/Relat%C3%B3rio+Anual+de+avalia%C3%A7%C3%A3o+da+atividade+da+s+CPCJ+do+ano+de+2019/e168c7fb-ddc8-4524-ba20-9511d8a5ae27>
5. Courtney, M. E., Skyles, A., Miranda, G., Zinn, A., Howard, E., & Goerge, R. M. (2005). Youth who run away from substitute care. Chicago, IL: Chapin Hall Center for Children, University of Chicago.
6. Hardwick, L. (2005). Fostering Children with Sexualised behavior. *Adoption & Fostering, 29*(2), 33–43. Interneto prieda: <https://doi.org/10.1177/030857590502900205>
7. Instituto da Segurança Social I. P. (2019). *CASA 2019 - Relatório de Caracterização Anual da Situação de Acolhimento das Crianças e Jovens*. Lisboa: Instituto da Segurança Social, I.P. Interneto prieda: <https://www.seg-social.pt/documents/10152/17405298/Relat%C3%B3rio%20CASA%202019/0bf7ca2b-d8a9-44d2-bff7-df1f111d.c7ee>
8. Kelly, W. (2017). *Context of Foster Care*. In W. Kelly (Ed.), *Understanding children in foster care: Identifying and addressing what children learn from maltreatment* (pp.3–24). Springer. Palgrave MacMillan.
9. Kools, S. (1999), Self-Protection in Adolescents in Foster Care. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing, 12*(2) 139–152. Interneto prieda: <https://doi.org/10.1111/j.1744-6171.1999.tb00063.x>
10. Lightfoot, E. (2014). Children and Youth with Disabilities in the Child Welfare System: An Overview. *Child Welfare, 93*(2), 23–45.
11. McAuliffe, S. (2020). Foster Care of Children with Special Needs. Medical Home Portal. Interneto prieda: <https://www.medicalhomeportal.org/living-with-child/after-a-diagnosis-or-problem-is-identified/caring-for-children-with-special-health-care-needs/foster-care-of-children-with-special-needs#d96953e267>

LITERATŪROS SĄRAŠAS

12. Mitchell, M. B. (2016). *The neglected transition: Building a relational home for children entering foster care*. Oxford University Press.
13. Schofield, G., & Beek, M. (2014). *The Secure Base model: Promoting attachment and resilience in foster care and adoption*. London: British Association for Adoption and Fostering (BAAF). Interneto prieiga: <https://ueaeprints.uea.ac.uk/id/eprint/43104>
14. State Office for the Protection of the Rights of the Child and Adoption – Ministry of Social Security and Labor. (2022). *Veiklos ataskaita – 2021*. Interneto prieiga: https://vaikoteises.lrv.lt/uploads/vaikoteises/documents/files/Administracin%C4%97%20informacija/Ataskaitos/Metin%C4%97s%20veiklos%20ataskaitos/2021%20m_%20veiklos%20ataskaita%20.pdf
15. Statistical Office in Kraków. (2022). *Foster care in 2021*. Interneto prieiga: <https://stat.gov.pl/en/topics/children-and-family/children/foster-care-in-2021,1,6.html>
16. Statistics Poland. (2021). *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2020 roku*. Interneto prieiga: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoieczna/pomoc-spoieczna-i-opieka-nad-dzieckiem-i-rodzina-w-2020-roku,10,12.html>
17. Targowska, A., Cavazzi, T., & Lund, S. (2016). Fostering Together–The Why and How of Involving and Supporting Biological Children of Foster Carers. *Children Australia*, 41(1), 29–38. Interneto prieiga: <https://doi.org/10.1017/cha.2015.17>
18. Thompson Jr, R. G., & Auslander, W. F. (2007). Risk factors for alcohol and marijuana use among adolescents in foster care. *Journal of substance abuse treatment*, 32(1), 61–69. Interneto prieiga: <https://doi.org/10.1016/j.jsat.2006.06.010>
19. Townsend, H. (2019). *What survival looks like at home*. Inner Work World & Beacon House Therapeutic Services & Trauma Team. Interneto prieiga: <https://beaconhouse.org.uk/wp-content/uploads/2019/09/What-Survival-Looks-Like-At-Home.pdf>
20. United Cerebral Palsy & Child Rights. (2006). *Forgotten Children. A Case for Action for Children and Youth with Disabilities in Foster Care. Centre for Child Welfare*. Interneto prieiga: http://centerforchildwelfare.fmhi.usf.edu/kb/ChildDev/forgotten_children_children_with_disabilities_in_foster_care_.pdf
21. Wise Europa. (2018). *Postępy deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej w Polsce*. Interneto prieiga: https://wise-europa.eu/wp-content/uploads/2018/06/raport_deinstytucjonalizacja.pdf

DĚKOJAME UŹ DĚMESIŹ

Kontakt

www.fundacjasmart.pl

consciousparentacademy@gmail.com

www.szansana.website.pl

mops@mops.zory.pl

www.msakademija.lt

info@msakademija.lt

www.iacrianca.pt

iac-conhecimento@iacrianca.pt

APSILANKYTI TINKLAPYJE